

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
26/2016
2. júl 2016

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NEPOSIELAJTE SVOJE
DETI K POČÍTAČOM
Strana 4.

EURÓPU ZASIAHOL
BRITSKÝ BREXIT
Strana 5.

REVÚCKE GYMNAZIUM
S MNOHÝMI NOVINKAMI
Strana 6.

SPISOVATEĽ ŠTEFAN RYSULA
ZOSTAL DUŠOU UČITEĽOM
Strana 10.

RIPORT Z ROKOVANIA
MATIČNÝCH SNEMOV
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Pomaly z každého rohu sa po niekoľko dní ozývalo: biela vrana dolietala ako čierna... Hrubým neprávom získané ocenenie, ktoré zmenilo biele na čierne, nás však nevedlo vyše roka k otázke, čo z toho má obyčajný človek? Teda ľudia v Piešťanoch. Tí dodnes nemajú ten zázračný prístroj, ktorý lomcoval a lomcuje slovenskou politikou a verejnou scénou. Nepýtali sme sa ľudí, pre ktorých ten prístroj mal byť. Nespytovali sme sa. Čo to vlastne vypovedá o našej národnej povahe? A vôbec sme si nekládli otázku, ba mnoho otázok, čo to hovorí o úrovni médií, kvality novinárstva – a v neposlednom rade aj verejnoprávneho.

Úspešne sme grilovali politikov všetkého druhu. Boli sme svedkami zo všetkých strán veľkého teára. Predseda najsilnejšej strany zoľal a napichol na kopije vládných hradieb tri hlavy – hľa, ako sa zásadne postupuje s tými, čo urobili chybu. Po celom Slovensku rozčapili plagáty sivej hlavy, tá sa dostala aj do parlamentu. Až sa ukázalo, že tu nešlo o bielu vranu. Išlo o nečistý konkurenčný boj. Politika sa stala iným spôsobom pokračovania v obchodoch.

Čestné či aspoň poctivé novinárstvo si za celý ten čas nepoložilo kľúčovú otázku – že ľudia v Piešťanoch ten prepočítaný prístroj nemajú. A nikto sa ho ani neusiluje kúpiť, aby sa zasa nezababral mediálnym blatom. Politika, nevládna organizácie, noviny, ktoré sa tvária ako strážny pes demokracie, sa oddelili od reálneho života. Život politiky, médií a zlyhávajúcich nevládných organizácií to je iný svet ako svet reálnych potrieb ľudí. Táto, takmer všetko zaplavujúca jedovatá zmes povzbudzuje v našej národnej povahe tie nepekne črty udavačstva, donášačstva, intrig, podrazov, privitystňovania si majetku svojho blízkeho, nedôvery každého voči každému. Robí z nás iba svedkov, vylučuje nás z priamej účasti. Prípad „bielej vrany“ ukazuje, ako sa podrazníctvo mení na najsledovanejší a pomaly azda aj najobľúbenejší, ale aj najhnusnejší slovenský národný šport.

Dušan D. KERNÝ

R - 2016031

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Matica slovenská nemá prečo vydávať knihu Spravidliví medzi národmi Zaujatým nič nie je dobré

Maroš SMOLEC - Foto: internet

Matica slovenská je tŕňom v päte liberálnych médií a lobistických skupín. Len čo sa v rámci matičného hnutia udeje niečo negatívne, neslovenské médiá i politici či tzv. tretí sektor „pravdoláskarov“ si do nej schuti kopnú. Bulvárny týždenník Plus 7 dní, ktorý je v rukách Penty, nedávno kritizoval Maticu, že v rámci Roka Svätazára Hurbana Vajanského zahmlieva jeho antisemitské výpady voči Židom. Naposledy sa všetky médiá doslova vyzývali v publikovaní informácií o kauze bývalého predsedu Matice Jozefa Markuša, ktorý stojí pred justičnými orgánmi pre podozrenie z finančných deliktov.

Každá informácia, ktorá môže vrhnúť negatívne svetlo na Maticu, je zámienka na rozpútanie masívnej mediálnej kampane. Ak však národná a vzdelávacia inštitúcia, akou MS je, vykoná niečo, čo aj liberálna európska spoločnosť považuje za „ten správny krok“, jej žurnalistickí posluchovači mlčia.

■ MEIN KAMPF

Začiatkom apríla tohto roku si české vydavateľstvo objednalo v matičnej tlačiarňi Neografia vytlačenie tisícov kusov Hitlerovej knihy Mein Kampf, ktorú napísal v roku 1924 vo väzení po neúspešnom pokuse o puč. V knihe formuloval základy nacistickej ideológie, nadradenosť jednej rasy opravnejšej podrobiti si a likvidovať ostatné rasy. V roku 1943 v Nemecku vytlačili okolo dvanásť miliónov výtlačkov tejto knihy. Matica objednávku odmietla. Predseda M. Tkáč sa pre Slovenské národné noviny o českej objednávke vyjadril: „Považujem to za správne rozhodnutie, aj keď nás to bude stáť výpadok príjmov na úrovni dvadsaťpäťtisíc eur. Nepovažujem akúkoľvek propagáciu Adolfa Hitlera za agendu Matice slovenskej. Nech to vytlačia inde. My máme záujem o pravý opak – vydať a vytlačiť knihu o Slovákoch Spravidliví medzi národmi.“

V médiách – a to väčšinou len v ich internetových vydaniach

Tisícny mien a podobizni v Pamätníku Spravidliví medzi národmi.

– sa objavila krátka správa, že Matica odmietla vo svojej tlačiarňi vydať Hitlerov Mein Kampf. Nijaký komentár, ktorý by ocenil takéto konanie. Len strohá, krátka informácia.

■ ŽIDOVSKÁ OBEC

Na zverejnené informácie však zareagoval P. Mešťan, riaditeľ Múzea židovskej kultúry v Bratislave. Predsedovi Matice slovenskej vyjadril, že si váži záujem Matice sloven-

skej vydať publikáciu o Spravidliví medzi národmi. Uviedol však, že „židovské múzeum v spolupráci s Jad Vašem už niekoľko rokov pracuje na slovenskej verzii tejto knihy, ktorú uvedená izraelská inštitúcia vydala v angličtine už v rokoch 2007 a 2010“. Dodal, že autorské práva na knihu má židovské múzeum, ktoré je vo finálnej fáze vydania knihy do konca tohto roku.

Matica slovenská v nijakom smere nechcela vydať knihu bez

autorských práv. Práve naopak, chcela židovskej obci podať pomocnú ruku, keďže má historické skúsenosti s vydávaním, ako aj s finálnou tlačou akýchkoľvek publikácií. Napórduzi má potenciál expertov v oblasti odborného posudzovania textov z hľadiska historických reálií, štylistických a gramatických korektúr, zalamovania, grafického spracovania až po tlačiarenské služby.

■ ÚSTRETOVÉ GESTO

„Už od nástupu do funkcie predsedu v roku 2010 sa usilujem, aby Matica spolu so židovskou obcou či s Ústavom pamäti národa vydala knihu, ktorá by čitateľskej verejnosti priblížila činy tých statočných Slovákov, ktorí najmä po vypuknutí SNP, keď osud Židov sa dostal už výlučne len do rúk Nemcov – bez možnosti chrániť ich napríklad výnimkami – masovo pomáhali svojim spoluobčanom prežiť hrôzu holokaustu. Ako vieme, na počet obyvateľov Slováci najintenzívnejšie z celého sveta pomáhali Židom. Moje úsilie bolo dosiaľ márne. Verím a teším sa na túto potrebnú publikáciu, ktorá splatí dlh našim statočným ochrancom nevinných obetí hitlerovskej krutovlády. Pritom stále sme ako matičiarri pripravení pomôcť, ak bude treba,“ dodal na okraj matičnej iniciatívy M. Tkáč.

3 OTÁZKY PRE:

profesorku Emíliu HRABOVEC, členku Pápežského výboru pre historické vedy

Odhaľovanie pravdy o dejinách otvára cestu budúcnosti

• Zúčastnili ste sa na konferencii v Ríme na tému stého výročia ruskej revolúcie v roku 1917 a katolíckej cirkvi. Ako sa týkala Slovenska?

Pápežský výbor pre historické vedy podpísal v roku 1993 dohovor s Ruskou akadémiou vied o spoločnom výskume spoločných dejín. Prvá konferencia sa uskutočnila v roku 1998 a ďalšie organizovali striedavo ruská a vatikánska strana každý rok. V cyrilo-metodskom roku 2013 sa konferencia konala v Bratislave. Znamenalo to veľkú poctu slovenskej strane aj uznanie skutočnosti, ako veľmi sú Slovensko, slovenská identita, slovenské dejiny späté s cyrilo-metodským dedičstvom. A že je Slovensko vni-

mané ako most medzi Východom a Západom.

• Nie je to delikátna téma na pôde Vatikánu?

Pravdaže je to delikátna téma na akejkol'vek inej pôde, pretože ruské revolúcie sú bolestnou súčasťou vyrovnávania sa s dejinami pre všetky zainteresované strany. Ale seriózná historická veda sa musí vedieť postaviť k vážnym výzvam. Práve naše stretnutia ukazujú, že sme toho schopní. Pritom treba povedať, že za vatikánsku stranu prichádzajú vždy historici z celej Európy. To nie sú vatikánski občania. Svätá stolica v tomto ohľade siaha po pestrej palete historikov z celej Európy, ktorí sú znalcami problematiky a schopní

i ochotní prijať pozvanie a zúčastniť sa na týchto rozhovoroch.

• O čo v podstate ide v dialógu medzi rímskokatolíckou a pravoslávnu cirkvou?

Musím upozorniť, že nevedieme dialóg medzi cirkvami, na ten historici nemajú žiadnu kompetenciu. My vedíme čisto historický dialóg. Zamýšľame sa na základe spoločného výskumu prameňov alebo výskumu spoločných prameňov nad základnými otázkami spoločných dejín. Aby sme ich spoznali, odhaľovali o nich pravdu. A tým ich zbavovali rozličných ideologických, politických a iných nánosov, pretože iba skutočné spoznanie našich dejín nám otvára cestu do budúcnosti.

Eva ZELENAYOVÁ - Foto: archív

V SNN 27/2016
SI PREČÍTAŤE

■ Poslanec parlamentu Karol FARKAŠOVSKÝ presadzuje v školách komunikačnú výchovu
■ Už dvadsať rokov sa organizuje súťaž humoristov a vtipkárov v Belej nad Cirochou
■ Kňaz Ľudovít Gašpar sa namiesto afrických trópov natrvalo upol na slovenské kysucké lazy

Vyrastá generácia, ktorá vie všetko o niečom a nič o všetkom

Dobšinský alebo žuvačka na mozog

Maroš M. BANČEJ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Štúdia istého holandského sociológa konštatuje, že ak sa začiatok dvadsiateho storočia niesol v znamení individualizmu, čoraz väčšej sociálnej atomizácie a neskôr aj hodnotového relativizmu, 21. storočie v týchto trendoch prudko akceleruje. Životný pocit, o ktorom písali v polovici minulého storočia po prvej svetovej vojne existencialistickí spisovatelia ako Jean-Paul Sartre a Albert Camus, prerástol takmer do životnej filozofie moderného západného človeka.

Keď Pavol Dobšinský v diele Prostonárodné obyčaje, zvyky a poverby opisoval spolunažívanie našich predkov v 19. storočí, zdôrazňoval najmä súdržnosť, spolupatričnosť v rámci rodu aj občiny. Samozrejme, aj on pripúšťal, že „jesto aj dost sváru, ohovárania a zlosti“, ale napríklad pri nešťastí sa dokázala rodina, rod i celá obec zomknúť a pomáhať. Náš klasik však už vtedy konštatoval, že v mestečkách a mestách sa tieto „dobré, naskrze kresťanské obyčaje“ vytrácajú.

■ OSLABOVANIE ŠTÁTOV

Už spomínaná druhá polovica dvadsiateho storočia však čoraz silnejšie a prostredníctvom čoraz silnej-

ších médií aj sofistikovanejšie začala klásť dôraz na individualnosť. Spolu s nastupujúcou globalizáciou sa odstraňovali i prekážky, ktoré spomaľovali jej neúprosný nástup. Oslabovanie národných štátov, a tým aj národných kultúr, spochybňovanie klasickej rodiny, vytlačenie viery na perifériu verejného života. Tolko očakávané 21. storočie tento trend dramaticky urýchlilo najmä zásluhou informačným technológiám. Dnes nie je problém vďaka internetu, tabletom a takzvaným inteligentným telefónom pripojiť sa kdekolvek na globálnu sieť. Rastie nám generácia, ktorá slovami klasika „vie všetko o niečom a nič o všetkom“. Tento nezadržateľný nástup „novej globálnej kultúry“ sa prejavuje najvy-

puklejšie v umení a kultúre. Ideálom je cieľavedomý, silný jedinec, ktorý si nerobí príliš ťažkú hlavu z etických či morálnych noriem. Jeho cieľom je zabezpečiť si čo najväčší komfort hoci aj na úkor okolia, čo najviac si užívať, vnímať väzby na svoje okolie čisto pragmaticky. V skratke povedané, kto mi ako môže byť užitočný... Prirodzene, že v morálne oslabenej spoločnosti, ktorá má čoraz väčší zmatok v hodnotách, začína bujniť v tých menej úspešných pocit nedocenenosti, vykorenenosti z klubu „bohatých a slávnych“.

■ TAKZVANÉ UMENIE

Takzvané „umenie“, teda literatúra, film a vôbec celá popkul-

túra, masívne zásobuje týchto outsiderov výtormi, kde „chudobné dievča k šťastiu príde“ s bohatým princom, tvrdý a neústupný hrdina napokon zvíťazí nad nepravosťou, prípadne sa zo škaredého kačiatka stane krásna labuť. Ide však iba o takzvanú „žuvačku pre mozog“, aby jedinec nezvratne zamknutý

v klietke bezvýchodiskovosti zbytočne nerozmýšľal a, nedajboh, nezačal revoltovať. Čo nám tu skutočne chýba, tak to je umenie, ktoré by súčasnou formou nadväzovalo na archetypálne hodnoty. Napríklad tie, ktoré nám kedysi predstavili spisovatelia ako Pavol Dobšinský.

Do Ódy na radosť pribúdajú smutné i falošné tóny

Európska náruč sa mení na obruč

Ivan BROŽÍK – Ilustrácia: internet

Shumanova povojnová predstava o jednotnom politickom priestore výrobcov uhlia a ocele nebola ani tak vizionárska ako skôr sebazáchovná. Uhlie a oceľ boli hlavnými surovinami, potrebnými vo vojenskom priemysle. Dostať ich produkciu pod vzájomnú kontrolu znamenalo to isté ako v súčasnosti projekt Otvorené nebo, v rámci ktorého môžu mocnosti za určitých okolností monitorovať vojenské aktivity na ktoromkoľvek území signatárov dohody.

Po vstupe Slovenska do EÚ prichádzali jeho prvé dôsledky. Jednotná poľnohospodárska politika síce bola jednotná, ale národné legislatívy členských krajín a rozdielna výkonnosť ich národných ekonomík spôsobili, že slovenské poľnohospodárstvo sa prepadlo na pokraj existencie. Z odvetvia, ktoré uživilo kedysi niekoľko stotisíc našich občanov, sa stali prežívajúce ostrovčeky stratovej produkcie. Potravinová sebestačnosť Slovenska klesla na neprijateľné minimum. Súčasná mliečna kríza

a postupné vybijanie stád hovädzieho dobytku hovoria samy za seba.

Naši mladí u nás vyštudovaní odborníci z ktorejkoľvek oblasti v rámci lákavej predstavy o slobodnom trhu práce poodchádzali do zahraničia, aby tam umývali riad či autá, zamestali v reštauráciách, v lepšom prípade v nich obsluhovali. Málom ktorí sa dostali na miesta, ktoré zodpovedajú ich vzdelaniu.

■ ZÁZRAK SA NEKONÁ

To, že „veľký zázrak“ sa nekoná, si veľmi rýchlo na vlastnej

koži uvedomili aj tie skupiny obyvateľstva, ktoré sú u nás dlhodobo nezamestnateľné, v húfoch cestovali do Británie a Škandinávie, aby sa tak isto hŕfne za krátky čas povracali naspäť do našich osád.

Staré členské krajiny Únie pomáhali tým mladým či novým. Dialo sa tak aj prostredníctvom najrozličnejších fondov. Tok európskych peňazí mohol byť aj vo vzťahu k Slovensku efektívnejší... Sami sme často neboli schopní čerpať to, čo nám prináležalo, časť z financií, ktoré boli naporúdzí, sa stala aj

predmetom politických kšeftov, časť sme nedokázali vyčerpať a o pár rokov, keď už tiež budeme „stará krajina“, už nebudeme prijímateľmi európskej finančnej pomoci, ale iba čistými platcami. Málomkedy sa však tieto prostriedky dostali k mladým začínajúcim podnikateľom a farmárom alebo živnostníkom. Ak aj, tak to bolo za takmer nesplniteľných podmienok a byrokratických ťažkostí. Doslova platí, že Slováci nie sú takí bohatí, aby mali na prijímanie fondov z EÚ...

Členstvo v Únii znamenalo tiež odovzdať isté právomoci Bruselu. Ten však žiada viac a stále väčšie kompetencie vo vzťahu k členským štátom až takmer k zániku ich národných identít. Implementácia časti európskej „dirigistatívy“ spôsobila na Slovensku nenávratné škody, najmä na proeurópskej orientácii obyvateľstva, a viedla k nárastu extrémistických postojov. Pokusy o odmietanie príkazníctva a nezmyselných smerníc či zákonov trestá Brusel ďalšími neracionálnymi a poškodzujúcimi

rozsudkami, ako to je v prípade utečeneckých kvót...

■ NA DRUHEJ KOLAJI...

Slováci a občania iných národností, ktoré žijú na Slovensku, sa vo vzťahu k EÚ stále cítia ako cestujúci v II. triede, akoby neboli rovnoprávni obyvatelia Európy. S výnimkou niekoľkých vyvolených, ktorí vždy vedeli, vedľa a budú vedieť, ako kedy v čom sa viezť. V mnohých európskych krajinách sa ľudom otvárajú oči a znepokojení si kladú otázku, ako s takými nízkymi príjmami (pri európskych cenách a výdavkoch) vôbec dokážeme na Slovensku prežiť? Naše hodinové mzdy sú na posmech pomaly všetkým iným štátom v Európe. Stali sme sa zásobárňou lacnej pracovnej sily, montážnym teritóriom a revírom zisku nadnárodných korporácií. V prípade niektorých nadnárodných spoločností, najmä z Ázie, si nás doslova mýlia s kolóniou a uplatňujú tu otrokárske systémy vykorisťovania.

Napriek tomu všetkému, nech už sa stane čokoľvek, nech žije Európa. Európa nová, spravodlivá, rovnoprávna a rozumná!

VŠIMLI SME SI

Oceňujú Lajčákovu kandidatúru

Kandidatúra ministra zahraničných vecí SR Miroslava Lajčáka na post generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov je podľa zahraničných Slovákov veľká príležitosť zviditeľniť Slovensko a veľmi dobrá ponuka pre medzinárodné spoločenstvo. Jeho nomináciu preto podporujú.

„V krajinách, v ktorých žijeme, zaznamenávame rešpekt tamajších predstaviteľov k slovenskému kandidátovi. Vyplýva z jeho vynikajúceho a nekonfliktného renomé v diplomatických kruhoch,“ povedal predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí (SZSZ) Vladimír Skalský, s ktorým sme v matičnom týždenníku nedávno uverejnili rozsiahle interview.

Lajčákovu nekonfliktnosť a diplomatickú obratnosť sa podľa Skalského prejavili aj počas jeho pôsobenia na poste vysokého predstaviteľa pre Bosnu a Hercegovinu. „Krajania v niektorých krajinách majú s jeho predpokladmi aj priamu skúsenosť, osobitne mimoriadne životaschopná slovenská enkláva v Srbsku,“ uviedol predstaviteľ našich krajanov v zahraničí.

Lajčák, podľa Skalského, dokázal ako minister stabilizovať situáciu na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí a ozdraviť komunikáciu s krajanmi.

(se)

V literárnej kaviarni Moaré čítali zo svojich diel známi prozaici i básnici

Spisovatelia odštartovali leto

Autori združení v medzinárodnej spisovateľskej organizácii Slovenské centrum PEN (SC PEN), ktorá patrí medzi najaktívnejšie na Slovensku, sa v stredu 22. júna zišli na autorskom čítaní v literárnej kaviarni Moaré na bratislavskej Laurínskej ulici, aby symbolicky otvorili „leto autorského čítania“. Zo svojich diel ponúkli ukážky prozaici a básnici Jozef Leikert, Andrej Ferko, Milan Richter, Ondrej Kalamár, Zuzana Kuglerová, Anton Hykisch, Milan Augustín a ďalší. Spýtali sme sa prezidenta SC PEN Jozefa Heribana, ako on vníma tieto pre milovníkov literatúry také populárne podujatia.

• Ako vlastne vznikla idea usporiadať takéto autorské čítanie spisovateľov združených v SC PEN?

Bol som minulý rok na Svetovom kongrese PEN internacional v Kanade v Quebecu a tam boli úžasné čítačky spisovateľov z celého sveta. Keďže v Kanade majú podobné akcie už tradíciu, tak prebiehali za bohatej účasti divákov naraz na troch miestach a mali presne určené pravidlo, že autor nemôže čítať viac ako štyri minúty, pričom dve minúty predtým má na predstavenie textu, ktorý prečíta. Prezident kanadského PEN-u to strážil so stopkami a každý sa musel podriadiť, a bolo jedno, či išlo o momentálne najpopulárnejšieho kanadského prozaika, alebo pre domácich úplne neznámeho vietnamského autora. Veľmi sa mi to páčilo, a tak po návrate sme sa na výbere SC PEN dohodli, že by bolo pekné, keby sme aj my takúto tradíciu

u nás naštartovali, takže dnes je prvé čítanie našich autorov. Bude čítať dvanásť spisovateľiek a spisovateľov.

ČO INÍ NEPÍŠU

Spisovatelia A. HYKISCH, Z. KUGLEROVÁ, J. HERIBAN a M. RICHTER (zľava).

vateľov a budú mať vymedzený čas štyri minúty.

• Z tvojho hľadiska ide o popularizáciu pôvodnej slovenskej literatúry, ale aj o zvidi-

teľňovanie autorov s čitateľmi, takpovediac tvárou v tvár?

Ja si myslím, že ide o viacero línií. Samozrejme že ide o to, aby sa literatúra znovu dostávala

medzi ľudí, je dôležité, aby spisovatelia a spisovateľky vedeli zaujať obecnosť svojou interpretáciou, lebo napríklad v spomínanej Kanade autori čítali fantasticky a boli to často výkony, ako keby mali herecké školy. No a v neposlednom rade ide o popularizáciu pôvodnej slovenskej literatúry, o popularizáciu autorov, ale aj o to, aby sa autori snažili v priateľskej konkurencii čo najviac zaujať návštevníka. A ešte by som dodal, že SC PEN využíva takéto akcie na stretávanie a kultivovanie vzťahov vo vnútri organizácie. No a kvalitná autorská prezentácia literatúry určite značnou mierou prispieva ku kultivácii a k zvyšovaniu kultúrnej úrovne nášho verejného života.

Text a foto: Maroš M. BANČEJ

NÁZORY

Británia prepisuje históriu

Ivan BROŽÍK

Rozhodnutie voličov o vystúpení Veľkej Británie z Európskej únie neznamená, že zajtra slnko už nevyjde. Zamračené môže byť, ale búrka nastane až vtedy, ak sa EÚ začne trhať masovo. Indie na to sú a zdá sa, že okrem administratívy v Bruseli ich vidia už aj slepi občania Únie. Severoírská strana Sinn Féin chce referendum o nezávislosti krajiny. Vyhlásil to predseda strany Declan Kearney. Zámery opakovať referendum o nezávislosti voči Británii už skor ohlásili aj Škóti. V Česku sa už začalo skloňovať slovo Czexit. Strana Slobodných požaduje také isté referendum v Čechách a nie je jediná. Líder holandskej protimigračnej pravice Geer Wilders vyzval na vypísanie referenda o odchode Holandska z Európskej únie. Snahu o nasledovanie

vzoru Británie možno sledovať aj vo Francúzsku. Aj v Dánsku prevláda zlá nálada euroskepticizmu. Na rade je Grécko, Španielsko, odstredivé nálady čoraz viac rezonujú v Poľsku a v Maďarsku.

Slovensko sa musí z britského referenda poučiť a zobrať si za svoje, že máme historickú šancu. Vyhlásil to predseda Národnej rady SR Andrej Danko. „Premiér SR bude predsedať Rade EÚ. Máme šancu ukázať, že my malý národ si dokážeme zachovať racionalitu, že vieme udávať tóny pri rokovaniach, analyzovať stav a podniknúť opatrenia. Napriek referendu to neznamená, že Veľká Británia zajtra odchádza. Slovenská vláda musí mať silu na to, aby dokázala predsedáť,“ apeloval Andrej Danko. Pripomenul však,

že chyba je aj alebo – najmä na strane Bruselu. „Sledujem vyjadrenia svetových politikov a nachádzam v nich aj strach. Najhoršie by bolo ignorovať výsledok referenda, voliť cestu exitu z EÚ a neriešiť problémy.

KOMENTÁR

EÚ musí prejsť reformou. Keď vidíte úradníkov odtrhnutých od reality, europoslancov, ktorí zabúdajú, ako žijú ich občania, tisíce asistentov, pracovníkov, šialené mzdy a odmeny funkcionárov EÚ a potom zúfalosť Únie pri riešení problémov ako migračná kríza, tak sa zamýšľate, akú stratu úsudku títo ľudia utrpeli,“ vysvetlil predseda NR SR Andrej Danko. Prezident Andrej Kiska vo vyhlásení na sociálnej sieti konštatoval: „Našu integ-

ráciu Brexit zasiahol, ale nezničil. Našou úlohou je opraviť EÚ ako jedinečný priestor solidarity, prosperity a bezpečnosti.“ Predseda vlády Robert Fico situáciu neprecenil: „Nie je to žiadna tragédia, ale realita, na ktorú musí zostávajúci dvadsaťsedem krajín EÚ zareagovať rýchlo. Bola by veľká chyba, ak by reakcia dvadsiatich siedmich krajín bola taká, aká bola doterajšia politika EÚ. Obrovská časť ľudí v Európe odmieta migračnú politiku EÚ, je nespokojná s hospodárskou politikou Únie. Je na nás, aby sme povedali, že zásadné politiky EÚ musia prejsť zásadnými zmenami,“ zdôraznil.

Samotné vystúpenie z EÚ nastane najskôr o dva roky. Pre ľudí, ktorí dnes v Británii žijú alebo tam iba teraz chcú ísť, sa nič nemení. A ak si Veľká Británia zvolí také vzťahy s Úniou, aké má napríklad Svetová obchodná organizácia, v podstate sa pre našincov nezmení ani po dvoch rokoch nič. Republiková únia zamestnávateľov však varuje, že za istých okolností sa Slovensko nepriaznivým ekonomickým vplyvom tohto rozhodnutia určite nevyhne. Dosahy Bre-

xitu na Slovensko by nemali byť príliš veľké, vypočítala nedávno Národná banka Slovenska. Podľa nej by odchod spomalil našu ekonomiku do roku 2020 len o 0,34 percenta. Ak sa na to pozrieme cez pracovné miesta, namiesto predpokladaných osemdesiat tisíc by sa ich vytvorilo o päťtisíc menej. Zasiahnuť by nás mohli aj možné problémy štvrtej automobilky Jaguar Land Rover. Britská matka nedávno vyhlásila, že jej ročný zisk by mohol byť pre Brexit do konca desaťročia nižší o 1,3 miliardy eura. U nás by mala automobilka vytvoriť 2,5 až 4 tisíc pracovných miest a ekonomika by vďaka nej mala v roku 2018 vzrásť až o 4,1 percenta.

Británia by mala čo najskôr odštartovať proces rokovania s Európskou úniou o svojom odchode z tohto 28-členného spoločenstva. Výsledok britského referenda zároveň ruší dohodu o ústupkoch EÚ voči Británii. Kým sa ukončí proces rokovania medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom, bude však Británia aj naďalej plnohodnotným členom Európskej únie, vrátane výkonu všetkých práv a povinností, ktoré jej z členstva vyplývajú.

Ostrovní Slováci po Brexite

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Veľká Británia sa 23. júna v referende vyjadrila, že chce Brexit, teda odchod z Európskej únie. Postavenie mimo EÚ bude znamenať množstvo obmedzení aj pre Slovákov, pre ktorých bola Británia vždy lákavou destináciou, najmä čo sa týka pracovných príležitostí. Na britských ostrovoch žije a pracuje dlhodobo asi stotisíc Slovákov. Tí zatiaľ vôbec netušia, čo ich čaká v najbližších rokoch. Obávajú sa, že sa budú musieť nakoniec z Anglicka odsťahovať. Je možné, že anglickí politici začnú zavádzať reštrikcie voči ľuďom z našich končín Európy. V mestách najmä na severe Anglicka, kde vyhrali práve zástancovia odchodu Británie z EÚ, je nálada voči nám cudzincom dosť vyhrotená. Tamajším domácom sa nepáči, že

im Slováci, Česi alebo Poliaci berú prácu. Aj to bol jeden z údajných dôvodov, prečo hlasovali proti zotrvaniu Británie v Únii. Na druhej strane to nebude až také jednoduché.

Ako v britskej televízii BBC

POZNÁMKA

povedal istý Poliak: „Nás je tu vyše milióna, mnohí z nás tu prežili aj polovicu svojho života a nebudú súhlasiť s týmito zmenami.“ Ďalej uviedol, že ľudia zo strednej Európy poukazujú na dvojitý postoj niektorých Britov. Tým sa nepáčia cudzinci z Európy, ale ľudia z ich bývalých kolónií im neprekážajú, pričom sú kultúrne viac odlišní od britských obyvateľov. Je to najmä preto, že Indovia alebo Pakistanci nemajú rovnaké

práva ako ľudia z EÚ, keďže ľudia z bývalých kolónií musia mať pracovné povolenie a navyše nemôžu využívať britský sociálny systém. Okrem toho sa na nich ani nevzťahuje bežné zdravotné poistenie. To znamená, že za zdravotnú starostlivosť musia platiť viac než ostatní.

Samotný Brexit, teda úplné vystúpenie z EÚ, nastane najskôr o dva roky. Pre ľudí, ktorí dnes v Británii žijú alebo tam iba teraz chcú ísť, sa zatiaľ nič nemení. Dnes ešte nikto nevie, aké podmienky si Británia určí a ako nastaviť svoje nové vzťahy s Úniou. Môže si zvoliť trebárs aj plný prístup k voľnému trhu. Pre Slovákov v Británii by sa tak nezmenilo vôbec nič. Doterajšie podmienky by platili aj pre novo prichádzajúcich európskych migrantov. Britá-

nia sa tiež musí rozhodnúť, či sa následky Brexitu budú vzťahovať aj na cudzincov, ktorí tu už žijú, alebo len na nových prisťahovalcov. Je však veľká šanca, že nové pravidlá sa Slovákov či iných Európanov usadených v Británii vôbec nedotknú. Británia si totiž nemôže dovoliť eliminovať také množstvo pracovnej sily. Tí, čo prichádzajú z EÚ, sú ekonomicky aktívni a podporujú zamestnanosť na miestach, ktoré nie sú atraktívne pre domácom.

Z krátkodobého hľadiska sa teda Slováci v Británii zatiaľ nemusia ničoho báť. V budúcnosti sa nám však môže práca na ostrovoch skomplikovať. Viacerí Slováci sa možno po čase budú vrátiť na Slovensko, alebo sa presťahujú z Anglicka do Škótska, prípadne do Severného Írska alebo až do Írskej republiky. Väčšina obyvateľov Škótska a Severného Írska sa v referende vyslovila za zotrvanie v EÚ. Vzhľadom na výsledky referenda je možné, že Škóti a Severní Íri sa budú chcieť odtrhnúť od Británie, aby mohli zostať v EÚ. Práve takú situáciu by mohli využiť aj našinci na ostrovoch.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

EN
gland
D
in the EU

SPOZA OPONY

Otázka v titulku, prečo potrebujeme historičky a historikov, je vlastne hlúpa. Ved' odpoveď je zrejmá. Potrebujeme poznať ešte stále nepoznané. Je to užitočné v ére toľkých novôt individualizmu, čo sa valia do našich ulíc. A aj ako pomôcka pri orientácii v tej vojne slov okolo udalostí vo svete a doma, ktorá sa na nás valí z každej strany.

Historikov potrebujeme, pretože doteraz o dejinách nevieme všetko. Ukázalo sa to na milej a dôstojnej slávnosti na pôde Historického odboru Matice slovenskej. Bol pri tom, ak ma pamäť neklame, historicky po prvý raz bývalý i terajší riaditeľ Historického ústavu Slovenskej akadémie vied. Už to svedčí o spoločenskej úrovni udalostí či protokolárnom rešpekte na jedno popoludnie medzi týmito dvomi historickými ústavmi s dlhou historickou pamäťou.

Odvzdávala sa Cena Daniela Rapanta, pomenovaná po profesovi, tvorcovi vedecského odboru slovenské dejiny. Muža morálnej integrity za

rôznych režimov. Odmietol ísť na inauguráciu rektora Tuku; rovnako o desaťročie neskôr odmietol marxizmus. Skončil preto ako referent v Univerzitnej knižnici, kde paradoxne po čistkách v roku 1970 skončil bývalý marxista Kusý.

Prečo nám treba historičky a historikov

Dušan D. KERNÝ

Cena za slovenské dejiny, teda nie československé, sa mohla odovzdávať po roku 1993. Matica slovenská z dôstojnosti Rapanta urobila motiváciu. Je to jedna z výnimočných cien, nemá obdobu. Okrem laudácií malo podujatie na matičnej pôde osobitý ľudský rozmer. Žiaľ, nenahrávalo sa to, dovoľm si s rizikom zlej pamäti povedať, v čom to bolo.

Ukázal sa ľudský rozmer osobností. Valerián Bystrický, osemdesiatnik, dlhoročný člen vedenia SAV a HÚ SAV, so šar-

mom intelektuála hovoril, ako sa mu podarilo mladému dostať sa do akadémie, ale pridelili mu úsek, „o ktorom som málo, ba nič nevedel, bolo to Bulharsko, a potom balkánske vojny, nemal som ani potuchy, o čo sa v nich a kedy bojovalo“.

naržali na množstvo neprebádaného, sú aj biele miesta, niet záznamov rozhovorov slovenských politikov a diplomatov, napríklad niet slovenského záznamu rozhovoru J. Tisa s A. Hitlerom 13. marca 1939 (!), ale dnešná historická veda

rastie v kvalite, je to rozmach, obrovské množstvo..., je to obdivuhodné, je to hodné obdivu,“ povedal s uznaním vedec, ktorý ešte v čase veľkých rizík bol ako historik neoceniteľnou pomocou pre neskoršieho kardinála Jána Chryzostoma Korca.

Mimoriadnym zjavom je aj historik Karol Fremal, profesor emeritus Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Keď ako mladý začínal, tiež už všetko bolo obsadené, „a tak mi ostal len občiansky odboj, vtedy sa tomu hovorilo buržoázny,

nakoniec sa to ukázalo ako mimoriadne zaujímavá téma... Dnes ma to po rokoch poznania dejín regiónu dovedlo aj k tvorbe monografií miest a obcí, ako napríklad Detvy... To poskytuje predovšetkým obraz každodennosti, to, ako to vyzeralo z pohľadu miestnych ľudí, teda nie z pohľadu veľkej politiky, ideologického škatulkovania. Každodennosť je tiež nesmierne cenná pre historika. Ukazuje reálny, skutočný život v priamom pohľade, vidieť v nej, čo ľudia robili, ako o tom uvažovali“.

Poznámka historika o každodennosti je cenná! Profesor Karol Fremal tým poukázal na možnosti nielen historickej vedy, ale aj na prelínanie sa žurnalistiky, publicistiky, literatúry pri pohľade na slovenské dejiny. Potreba poznať každodennosť – tým vedec zdôraznil to kľúčové. Slovenské dejiny sú totiž skutočne zaujímavé, miestami sú strhujúce. Ešte stále treba vyplniť biele miesta. A oslobodiť ich od balastu starých či nových dogiem. O tom bolo komorné matičné popoludnie s Rapan- tom a jeho laureátmi...

SEBAOBRAŇA

Prvá migračná vlna Rómov zo Slovenska do Veľkej Británie sa spustila na jeseň v roku 1998, keď viac než tisícovsto Rómov pricestovalo do Veľkej Británie, aby tam požiadali o azyl. Udalosť sa vtedy odzrkadlila v silnej medializácii a tlaku tunajšej spoločnosti na riešenie vzniknutej situácie. Hlavným motívom boli obavy občanov zo zavedenia vízovej povinnosti. Obavy sa napokon naplnili, keď v októbri 1998 zaviedla Veľká Británia celoplošnú vízovú povinnosť voči všetkým občanom Slovenskej republiky.

Kam by sa asi vrátili?

Už vtedy mnohí Rómovia predali pred odchodom do zahraničia svoje byty. Ak by ich v budúcnosti z Británie vyhostili, nemali by sa kam vrátiť. „Počítajú s tým, že možno budú odtiaľ musieť o niekoľko rokov odísť,“ povedal Marcel Šaňa, starosta košického sídliska Lunik IX. Z najväčšieho rómskeho sídliska na Slovensku odišlo v postupe rokov do Veľkej Británie približne dvetisíc ľudí. „Píšem si s našimi ľuďmi, majú strach,“ neskrýval po britskom referende pravdu starosta Šaňa, ktorého brat tiež žije v Spojenom kráľovstve. Rómovia z Lunika IX podľa starostu sledovali referendum o odchode Británie z EÚ veľmi pozorne. „Veria, že tam budú môcť zostať, ale tí, ktorí tam zneužívajú sociálne dávky, vedia, že budú musieť naspäť,“ dodal Šaňa. Zároveň pripomenul ďalší problém. Mnohí, ktorí z Lunika IX emigrovali, predali pred cestou svoje byty a neplánovali sa vrátiť. „Neviem, kam pôjdu, ak budú musieť ísť naspäť,“ vyjadril starosta obavy. Rómovia zo Slovenska v uplynulých rokoch emigrovali najmä do Belgicka, Írska a Veľkej Británie. Mnoho Rómov sa odsťahovalo na Britské ostrovy najmä z východu Slovenska. Sú obce, kde je až tretina rómskych obyvateľov v Anglicku.

Na Slovensku žije približne štyristotisíc Rómov, stotisíc z nich v segregovaných a zaostalých komunitách. Migrácia tunajších Rómov do krajín EÚ je jedným z prípadov migrácie rodín, ba aj celých komunít, a má svoje špecifické črty a príčiny. Z hľadiska majority má podobu odlučovania sa Rómov od prostredia, ktoré im poskyto domov, je chápaná ako dôkaz ich neložnosti a dostala hanlivé označenie ako „etnoturistika“, vedená motívom ľahko získať prostriedky z bohatších sociálnych fondov krajín EÚ. Z hľadiska rómskej komunity je migrácia dôsledkom zlých životných podmienok, diskriminácie, prejavov rasizmu v spoločnosti a nedodržavania ľudských a menšinových práv. Migráciu Rómov však treba posudzovať aj v kontexte procesu sociálneho vylúčovania Rómov zo spoločnosti v priebehu transformácie ekonomiky z plánovanej na trhové.

Do rokov 1997 a 1998 sa tzv. „rómsky problém“ dotýkal prevažne štátov strednej a juhovýchodnej Európy. Hromadná migrácia Rómov do západnej Európy a škandinávskych štátov odštartovala lavínu, ktorá odkryla viacero problémov. V prvom rade poukázala na naliehavosť riešenia rómskej problematiky v celoeurópskom kontexte. Vo výraznej miere poukázala na vážne nedostatky v riešení migrácie a prístahovalectva ako takeho. Do istej miery odkryla pokrytecký, konzervatívny a nedôveryčivý postoj členských štátov EÚ voči kandidátskym a neskôr členským štátom zo strednej Európy a v konečnom dôsledku ovplyvnila aj celkový obraz Slovenska v Európskej únii.

Robert LANDIS

Nie v každom letnom tábore čakajú na deti aj skutočné zážitky z prírody

Neposielajte dieťa opäť k počítačom

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: autor

Sme na prahu leta a zrejme ešte viacerí z rodičov na poslednú chvíľu zháňajú pre dieťa letný tábor. Zohnať je síce jednoduché, zodpovedné by však bolo nájsť ten naozaj kvalitný a dieťaťu prospešný. O tom sa SNN rozprávali s pedagógom, so spisovateľom (detskej zážitkovej literatúry) a s organizátorom letných detských táborov Jánom PAPUGOM.

• Ako si rodičia majú pre deti vybrať organizátora letného tábora (LT) – dá sa vopred vycítiť, ktorý bude prínosom a ktorý iba stratou peňazí a času?

Keďže sa dlhoročne pohybujem v oblasti vzdelávania a výchovy, radím rodičom nielen pri výbere škôl, ale aj táborov. Najlepšie je spoliehať sa na referencie a skúsenosti rodičov s tábormi alebo sa opýtať nezaujatého odborníka, pedagóga, prípadne vychovávateľa, ktorý pôsobí aj ako vedúci v tábore. V súčasnosti sú tábory s rozmanitým zameraním. Nedalo by sa povedať, že investícia do nich by bola stratou peňazí a času. Vela napovedia aj fotky na webových stránkach cestovných kancelárií (resp. občianskych združení) alebo na sociálnych sieťach. Nanešťastie, dnes nie je veľký problém zorganizovať tábor aj bez nutného pedagogického vzdelania organizátorov. Dôraz preto treba klásť aj na personálne obsadenie, ktorému zverujete vaše deti. Vedúci tábora (po novom animátor) prechádzajú iba školením, ktoré zostaví organizátor tábora. Nie je povinná nijaká profilácia, na rozdiel od výchovy a vzdelávania v školách, aj keď ide tiež o náročnú prácu s deťmi rôznych vekových kategórií. Preto sa do tábora môžu dostať aj vedúci na pomedzí detstva a dospelosti, ktorí nemusia vždy adekvátne zvládať náročnú prácu s deťmi, ich miera zmyslu pre zodpovednosť nemusí byť na požadovanej úrovni, prípadne im chýba odstup a pedagogická prax. V neposlednom rade sa na procese rozhodovania o účasti v tábore a o výbere programu zúčastňuje aj samo dieťa. Môže sa totiž stať, že si už po prvom dni pobytu budete musieť poň prísť.

• Dá sa nejakým spôsobom overiť, kto, ako, v akých podmienkach sa bude o deti starať?

Organizátor letných táborov Ján PAPUGA medzi deťmi.

Čiastočne áno. Každý tábor má vopred určenú lokalizáciu, stačí si ju vyhľadať na internete, prípadne ju navštíviť a osobne si ju pozrieť. Komerční organizátori táborov si však dávajú pozor na bezpečie a hygienicky bezchybné prostredie pre deti, preto sa málokedy objavujú reklamácie ubytovania. Môže sa však stať, že správca chaty alebo hotela neadekvátne zasahuje do kompetencií vedúcich alebo sa nevhodne správa k deťom, vtedy treba okamžite zasiahnuť. O tom, kto bude vedúcim v tábore, sa málokedy dopredu vie. Často sa stáva, že sa dieťa prihlási kvôli nejakému konkrétnemu vedúcemu, no on práve v tábore nebude. Známe býva meno hlavného vedúceho. No ani on nemusí byť garantom dobrého tábora, ak nemá okolo seba profesionálny tím. S hlavným vedúcim sa dá zvyčajne skontaktovať a vyžiadať si informácie o personálnom obsadení, o priebehu tábora,

lenže jeho pohľad býva zaujatý. Rozhodne však netreba brať na ľahkú váhu neprofesionálne vedenie tábora a závažné zlyhanie treba okamžite riešiť, aby dieťa nemalo z pobytu nepríjemné zážitky. Určite by som nedal dieťa do tábora zameraného na tinedžerov (bez zamerania). Väčšinou sú to „masovky“ a deti majú dovolené oveľa viac ako doma alebo v škole. Aj správanie v tábore musí mať svoje limity a pravidlá.

• Čo by mal dobre pripravený tábor dať dieťaťu?

Oddych, humor, zábavu, hru, pohyb, nové kamarátstva a pozitívnu skúsenosť. Dieťa by sa v tábore nemalo nudiť, no zároveň v rámci bohatého programu by malo mať priestor aj na čas pre seba a kamarátov. Osobne by som dieťa neďal do tábora, kde hlavnú úlohu hrajú počítače, tablety či mobily. Letný pobyt by mal pôsobiť aj ako

očista od vizuálneho smogu, dieťa by sa malo zblížiť s prírodou a so zdravým životným štýlom. Súčasťou programu by mala byť určite aspoň jednoduchá turistika. Rodič by mal byť pripravený, že deti v klasických táborech majú dovolené používať mobil iba vo vymedzenom čase, čo súvisí so základným cieľom tábora – pobyt v prírode a odreagovanie sa od reality modernej civilizácie. Ak im takýto prístup nevyhovuje, môžu si zvoliť pobyt, kde budú deti pokračovať v rovnakých činnostiach, akým sa venujú doma. No tábory s multimediálnou technikou podľa mňa nenapĺňajú pôvodné ciele organizovania detských pobytov.

• Dilema – letné tábory u nás doma na Slovensku alebo zahraničné, najmä niekde pri mori? Čo by ste poradili z pohľadu pedagóga i autora „zážitkovej“ literatúry?

Určite sú exotické tábory veľmi príťažlivé. Osobne ich nepreferujem, pretože mám skúsenosť, že je v nich chudobnejší program (stále iba kúpanie) a ťažšie sa dohliada na deti, čo má byť v zahraničí prioritou. Aj v prípade zvolenia prímorského pobytu by som odporúčal riadiť sa referenciami a radami odborníkov. Ja si pobyt pri mori predstavujem skôr s rodinou alebo v menšej skupine známych ľudí. Treba myslieť aj na to, že v prípade akejkoľvek nespokojnosti so zahraničným tábormi si rodič ťažko dieťa vezme okamžite domov. Napriek povedanému môže byť aj tábor v zahraničí zaujímavou skúsenosťou. Všetko čo závisí od animačného tímu, ale aj od financií. Podozriavo lacný tábor nemusí byť vždy výhra. Investícia do akéhokoľvek tábora je veľká, no v prípade výbornej organizácie deti získajú nezabudnuteľné zážitky, naučia sa starať samy o seba a nájsú si nových kamarátov. Ako spisovateľ vnímam tábory ako príležitosť na rozvinutie fantázie a tvorivosti, ktorá je v práci s deťmi veľmi dôležitá. Naučil som sa vymýšľať hry aj z pohodených kameňov. Tábor je pre mňa aktívne strávená dovolenka, plná námetov na písanie. Je však veľmi dôležité, s kým spolupracujem na jeho príprave a realizácii. Rád by som opäť niekedy zorganizoval tábor, no je to zodpovedná a náročná aktivita. A konkurencia, odhliadnuc od úrovne kvality, je veľká.

O ČOM JE REČ

Janko Smolec napísal o Romanovi Hofbauerovi nádherný článok. Roman bol naozaj veľkolepý chlap, politik, novinár a najmä veľký vlastenec. Až po jeho odchode si mnohí uvedomili, koho Slovensko vlastne stratilo. I v mojej pamäti v súvisi s Romanom vrátili sa spomienky zvlášť na roky bezprostredne po „prevrate“ v roku 1989. Roman Hofbauer bol v mnohom podobný Dušanovi Slobodníkovi, spisovateľovi, ministrovi a prekladateľovi, aj na toho sme volajako zabudli. Preto si oboch treba neustále pripomínať, vzdať im úctu, ktorá im patrí.

Roman sa stal ministrom dopravy pôšt a telekomunikácií. Hneď ako vznikla samostatná SR, vydal prvé slovenské známky. Bol to výborný minister, človek s veľkým Č. Nepodkupný, zásadový!

Ale k veci: v roku 1994 som pracoval ako reportér denníka Republika, ktorému šéfoval Ján Smolec. Nevie, čo mi to zišlo na um, ale pustil som sa do poriadne ťažkej témy, do „kauzy Percheron“, kde sa istá americká „eseročka“, založená dva týždne predtým (?), chcela za výdatnej pomoci niektorých vrcholných slovenských politikov a špekulantov zmocniť „tranzitu plynu“

cez Slovensko. Ponúkla slovenskej vláde veľkolepú pôžičku – päťnásť miliárd slovenských korún (pol miliardy dolárov), ako odmena za túto transakciu mala byť kontrola nad tranzitným plynovodom. Bola to poriadna „habadúra“, keby sa podpísala zmluva, čo sa malo stať v New

O Romanovi Hofbauerovi

Peter ŠTRELINGER

Yorku priamo v sídle Rothschildovcov, bolo by Slovensko prišlo o „zlaté vajce“ a celá Európa by sa triasla, kedy Američania zavrú kohútiky a budú politicky vydierať štáty závislé od dodávok ruského plynu. Za uzavretie tejto zmluvy loboval aj sám prezident Kováč, ba ako minister financií chcel zmluvu predtým v NY aj podpísať. Okolnosti podpisu zmluvy boli poriadne zahmlené! Podpísal ju už na Slovensku minister hospodárstva a posledným, ktorého podpis bol rozhodujúci, bol šéf Slovenského plynárenského priemyslu Ing. Arpád Demko. Všetko bolo jasné a dohodnuté, potom to len mala schváliť slovenská vláda. Ale Arpád Demko sa začal

– a zmluvu odmietol podpísať, bol presvedčený, že je to nevýhodná a podvodná transakcia. Dozvedel som sa to náhodou a navštívil som ho v SPP. Potvrdil mi, že podpísanie viackrát urgoval sám prezident, ba poslal do SPP so zmluvou na podpis aj vedúcu ekonomického odboru Prezident-

skej kancelárie. Čuduj sa svete – nebol to nik iný ako neskoršia ministerka financií a podpredsedníčka Moravčikovej vlády Brigita Schmögnerová. To boli rošády?! Náhodou som sa vtedy stretol s Romanom Hofbauerom, ktorému som rozprával o svojej reportáži a o kauze Percheron. A on mi na to: „Ja som bol vtedy v New Yorku u Rothschildov!“ – „Azda nie, Roman!“ zvolal som prekvapený. „Ty si to tiež mal podpísať?“ Roman sa usmial a vraví: „Mal. Veľmi na mňa nátlakovali. Aj Mišo Kováč, aj tí ďalší z našej delegácie... Lenže ja som povedal, že to prejde len cez moju mŕtvolu. O takomto niečo musel rozhodovať celá slovenská vláda na čele

s premiérom Mečiarom, nie iba my traja či piati!“ Pozeral som sa na neho s istou dávkou pochybností, ale aj obdivu. Tento štíhly muž s tvrdo rezanými črtami tváre mi bol nesmierne sympatický. „Ty si teda pašák,“ vravím Romanovi, „isto ti núkali hory-doly?“ Roman prisvedčil: „Naj-usilovnejšie ma presviedčal Mišo Kováč a potom ten podvodník zo Zvolena, bývalý fotograf, ktorý zastupoval Percheron na Slovensku a bol neskôr aj „poradcom prezidenta“. Skoro som z ňoh spadol: kto všetko sa podieľal na rozkrádaní Slovenska. To nebolo nič: istý americký Slovák, ktorý sa volal Schumichrast, chcel s pomocou ministra financií Kováča predaj a kúpiť aj Vysoké Tatry! Bolo to obdobie netušených možností, chaosu a rýchleho zbohatnutia. Banky ponúkali obrovské nenávrtné pôžičky, ktoré neskôr už nikto nevyňhol. A štát ich vymazal v rámci ozdravenia a reorganizácie slovenského bankového sektoru. Napokon, ako vieme, sa podaktoré banky (Slovenská sporiteľňa, VÚB a ďalšie) už oddlžené predali zahraničným záujemcom s obrovskou stratou. Ale chceli sme napísať o charaktere Romana Hofbauera! A epizóda, o ktorej som napísal vyššie, je súčasťou môjho románu Zlatá voda.

Britskí občania v referende odmietli federalizáciu Únie Európsky superštát sa stáva chimérou

Britskí voliči, čo sú občania Anglicka, Škótska, Walesu a Severného Írska, v referende rozhodli pri ich vyše 72-percentnej účasti v pomere 52 percent za a 48 percent proti odchodu Spojeného kráľovstva z EÚ. S odchodom súhlasili Angličania a Walesania, nesúhlasili však Škóti a občania Severného Írska, čo určite na britských ostrovoch spôsobí politický a ekonomický chaos a možno aj ústavnú krízu. Otvorenou otázkou ostáva Gibraltár, ktorého občania s odchodom tiež nesúhlasili, a tak sa špekuluje, či naďalej ostane z hľadiska obrany a zahraničného obchodu pod správou Anglicka alebo Španielska.

Róbert HÖLCZ – Ilustrácia: internet

V tejto súvislosti treba povedať, že nie všetci premiéri boli za členstvo v EÚ. Železnej lady Margaret Thatcherovej sa nepáčilo smerovanie k federalizmu, a tak počas jej vládnutia bolo dominantné heslo „vráťte naše peniaze“. Nástupcovia John Major, Tony Blair a Gordon Brown odmietali referendum, čo si však súčasný premiér David Cameron nemohol dovoliť – a výsledok poznáme. Za vyhlásením referendom treba vidieť volebný sľub jeho Konzervatívnej strany v roku 2015, ktorej hrozilo, že voľby opäť nevyhrá, a tak do plebiscitu išiel s ľúbivým prísľubom, že v priebehu jeho funkčného obdobia referendum vyhlási, a tak sa aj stalo. Ešte pred jeho vyhlásením v rokoch s vrcholnými predstaviteľmi EÚ celý rad ústupkov vo vyplácaní sociálnych dávok, ktoré prisťahovalci dostávajú, väčšiu nezávislosť od bruselskej administratívy, možnosť vetovať niektoré rozhodnutia európskych súdov. Samozrejme že naďalej sa rátať s tým, že Británia nikdy nevstúpi do schengenského priestoru a eurozóny, a teda sa nebude podieľať za záchrany ostatných členov Únie.

■ PODMIENKY VYSTÚPENIA

Výsledok referenda nie je právne záväzný pre anglického premiéra, ale ani pre Dolnú komoru britského parlamentu. Premiér vo vzťahu k najvyšším únióvnym inštitúciám oznamuje zámer Británie vystúpiť z EÚ Európskej rade, pričom ďalší postup vo viacročnom rokovaní upravuje článok 50 Lisabonskej zmluvy. Problémom však je, že David Cameron po rozhodnutí voličov o Brexite

sa rozhodol na jeseň podať demisiu, a tak všetky rokovania chce už ponechať na nového britského premiéra. Počas maximálne sedemročného rokovacieho maratónu treba doriešiť personálne otázky britského zastúpenia v Európskej komisii, Európskej rade a Európskom parlamente, ako aj podmienky spolupráce a celkového prístupu na spoločný trh s ostatnými členskými krajinami Únie, čo bude britských daňových poplatníkov niečo stáť. Pritom netreba zabúdať, že v roku 2017 mala Británia viesť predsedníctvo Rady Európy.

Všetky následné rokovania musia rešpektovať plné členstvo Británie v NATO a stáleho člena v Bezpečnostnej rade OSN. Počas rokovania s EÚ platia pre Britov všetky regulácie a pravidlá EÚ, v prípade, že v obchodných rokovaniach nedôjde k dohode, postupuje sa podľa pravidiel Svetovej obchodnej organizácie. So všetkými závermi musí súhlasiť Rada EÚ a Európsky parlament, pričom nikto nevie dnes povedať, či bude môcť hlasovať aj sedemdesiat britských poslancov.

■ EKONOMICKÝ DOSAH

Za rozvodom Británie s EÚ stoja najmä občania vidieka a seniori, ktorým podľa všetkého najviac prekážala centralistická politika Bruselu, neschopnosť vyrovnávať sa s migráciou, s dosahom na hospodársky rast, pričom eurozóna je tam ešte horšie zapísaná ako EÚ. Niektorí komentári hovoria o zemetrasení, iní skôr o obrovskej príležitosti zreformať Úniu tak, aby skôr zodpovedala záujmom občanov. Ak sa funkcionári EÚ neponoria do reality, hrozí referendový domino efekt aj inde, čo by mohol byť začiatok konca fungovania projektu, ktorý mal na začiatku ambíciu stať sa svetovou veľmocou.

Samozrejme že britská ekonomika je v porovnaní s ekonomikou EÚ výrazne na tom lepšie. Z hľadiska únióvného rozpočtu patrí medzi jeho čistých prispievateľov, keď ročne odvádza aj pri nižších platbách do agrárneho fondu takmer 8 miliárd eur, ktoré by sa vraj ušetrili, čo však nie je pravda. Za jej prípadný vstup do hospodárskeho priestoru starého kontinentu sa totiž

tiež platí rovnako, ako platia dnes Švajčiarsko a Nórsko.

■ ZLATO V KURZE

Ekonomickí analytici správne predpokladali, že hneď po ohlásení výsledkov referenda dôjde k zmene kurzu libry, čo sa aj stalo. Voči americkému doláru o takmer desať percent, rovnako klesajú aj akciové indexy všade na svete, problémy s udržaním kurzu má euro a jen. Klesá tiež cena ropy, a tak jediný, kto môže byť spokojný s výsledkom referenda, sú majitelia zlata, ktoré ako vždy býva v podobných situáciách záchrancom klesajúcich peňažných a akciových výnosov.

V ďalšom období sa počíta s poklesom britského HDP o takmer tri percentá, s nárastom nezamestnanosti a s deficitom obchodnej bilancie na úrovni niekoľkých desiatok miliárd libier. A tak zatiaľ jediný prínos z vystúpenia z EÚ bude pokles administratívnych nákladov, spojených s vybavovaním nezmyselných bruselských výkazov, a tiež nerešpektovanie rozhodnutí bruselských súdov. Podľa všetkého treba rátať s poklesom ratingu, ako aj cien nehnuteľností pre zvyšovanie úrokov na poskytované hypotéky.

■ LONDÝN PO SVOJOM

Osobitným britským problémom je londýnske City, ktoré zamestnáva vyše dva milióny zamestnancov a pokladá sa za jedno z najväčších finančných centier sveta. O možnom dosahu na slovenskú ekonomiku sa zatiaľ len špekuluje, k zmene makroekonomických ukazovateľov určite dôjde len v súvislosti s vplyvom Brexitu na ekonomiku eurozóny. Britská automobilka Jaguar pri Nitre sa určite nezastaví, s niektorými obmedzeniami treba však počítať pri ďalšom zamestnávaní takmer deväťdesiat tisíc slovenských občanov. V rámci voľného pohybu osôb v Únii nemuseli žiadať o pracovné povolenie. A tak na výsledky referenda sa treba pozerať aj z hľadiska všetkých ostatných, ktorým prekážala politika „viac Bruselu“ a menej právomocí národným parlamentom, pretože to všetko smerovalo k budúcej existencii európskeho federálneho superštátu.

sa oproti aprílu podarilo znížiť takto evidovaných uchádzačov o zamestnanie o 4 tisíc a keďže sa neustále zvyšuje dopyt aj po menej kvalifikovanej práci, počíta sa v nasledujúcom období s ďalším nárastom zamestnanosti aj v týchto vekových kategóriách.

■ MENEJ DÁVOK

Tento trend na trhu práce znížil počet poberateľov pomoci v hmotnej núdzi len v tomto roku o viac ako 6 tisíc občanov. V tejto súvislosti treba povedať, že personálne agentúry evidujú pomerne veľký záujem zamestnávateľov o niektoré pracovné pozície, a to nielen z oblasti informačných technológií, ale navyše z odvetvia obchodu, výroby, manažmentu a sprievodných ekonomických činností.

Medzi evidovanými nezamestnanými so stredoškolským vzdelaním je 30 tisíc takých, ktorí pracujú na dohodu za podmienky maximálneho zárobku 148 eur mesačne. Podľa ministerstva práce je však podozrenie, že časť ich zárobku predstavujú „keš eurá“ do ruky. Ministerstvo pri tomto súhlase vychádzalo z toho, že dohody za týchto podmienok mali zabezpečiť nestratenie pracovných návykov. V tejto oblasti sa očakávajú zmeny, najviac sa hovorí o ich zrušení a ich nahradení riadnymi pracovnými zmluvami na kratší pracovný čas, ktoré sa ľahšie kontrolujú. V tejto súvislosti treba povedať, že dohoda ako zákonná forma pracovno-právneho vzťahu sa dnes v rámci Únie využíva okrem nás už len v susednej Českej republike.

Štatistiky vývoja nezamestnanosti na Slovensku sú optimistické Dopyt po zamestnancoch narastá

Učebnice ekonómie zaraďujú nezamestnanosť medzi štyri základné makroekonomické ukazovatele spolu s HDP, infláciou a deficitom bežného účtu platobnej bilancie. Podľa nich sa totiž posudzuje ekonomická úroveň krajiny, ale aj integračného zoskupenia viacerých štátov, v našom prípade EÚ a eurozóny. Nezamestnanosť tiež patrí medzi rozhodujúce faktory ovplyvňovania výsledkov parlamentných volieb, v USA dokonca ovplyvňuje kurz amerického dolára i hodnotu akcií. Tento ukazovateľ sa meria za sledované obdobie v absolútnych číslach ako konkrétny počet nezamestnaných v krajine alebo ako miera nezamestnanosti v percentách.

Róbert HÖLCZ

V súlade s dohovorom Medzinárodnej organizácie práce sa na sledovanie vývoja nezamestnanosti skôr využíva ukazovateľ miery evidovanej nezamestnanosti. Vypočíta sa len z počtu disponibilných uchádzačov o zamestnanie, ktorí môžu bezprostredne po predložení ponuky vhodného voľného pracovného miesta nastúpiť do zamestnania, a z počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Na tento rozdiel vo výpočte miery nezamestnanosti poukážeme pri konkrétnych údajoch za slovenskú ekonomiku, ktorá v poslednom období hlási nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily ako dôsledok neschopnosti nášho školského systému zabezpečiť ani nie tak počty ako skôr požadovanú kvalifikačnú štruktúru absolventov v súlade s potrebami trhu práce.

■ ROZKÝVANÁ ŠTRUKTÚRA

Personálne agentúry hlásia narastajúci dopyt v nemeckom Volkswagene, tiež vo francúzskej automobilke PSA Peugeot Citroen a čaká nás príchod britskej automobilky Jaguar Land Rover, ktorá už začala s prvým

náborom zamestnancov – nedopadol však uspokojivo. Ak nebudeme mať dostatok mechatronikov, elektrotechnikov, nástrojárov a ostatných podobných profesií, nemôžeme potom rátať s ďalšími investičnými príležitosťami zo strany zahraničného kapitálu. Nedostatok hlási aj takmer deväťdesiat slovenských dodávateľov automobilového priemyslu, a tak nás ani neprekvapujú tohtoročné tlačovky Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré pravidelne po skončení každého mesiaca hlásia pokles miery evidovanej nezamestnanosti na Slovensku.

■ KOLKO A AKÝCH?

Podľa posledných údajov Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR vykazovali úrady práce ku koncu mája 256 742 nezamestnaných, čo predstavuje 9,45 percenta miery evidovanej nezamestnanosti. Skutočná miera nezamestnanosti je však na úrovni 11,3 percenta. V porovnaní s aprílom tak klesla o 0,19 percenta a v medziročnom porovnaní sme zaznamenali pokles o 2,3 percenta. V absolútnom

vyjadrení je to menej o päťtisíc uchádzačov o prácu, pričom pokles nastáva vo všetkých krajoch, najviac však v Banskobystrickom kraji, ale aj v ďalších šesťdesiatich siedmich okresoch Slovenska.

Evidencie nezamestnaných rozlišujú takých, čo nepracujú vyše roka, a takých, ktorí doteraz ešte nikdy nepracovali. Prvých je okolo 155 tisíc, z toho 12 tisíc s neukončeným základným vzdelaním, takmer 50 tisíc s ukončeným základným vzdelaním, 75 tisíc má stredoškolské vzdelanie a vyše roka nepracuje u nás 8 tisíc absolventov niektorých z vysokých škôl.

Z tých druhých nikdy nepracujúcich má 26 tisíc len základné vzdelanie, 10 tisíc stredné vzdelanie a čo najviac prekvapuje, doteraz nikdy a nikde nepracovalo vyše 2,2 tisíc absolventov vysokých škôl. Z hľadiska štruktúry trhu práce je dôležité, že sa podarilo zamestnať viac mladých ľudí do dvadsaťdeväť rokov, a tiež uchádzačov o prácu nad päťdesiat rokov, ktorých vo všeobecnosti označujeme ako znevýhodnených nezamestnaných. V máji

NA OKRAJ

Všetky štáty Únie sú zadlžené. Poniakým sa vôbec nedarí dodržať známe maastrichtské kritériá na vstup do eurozóny, ktorými sú trojpercentný ročný deficit verejných financií a šesťdesiatpercentný kumulovaný deficit verejného dlhu k HDP, čo sa však Slovenska netýka. Nikto v Európskej komisii však nemá odvahu potrestať chronických dlžníkov alebo im krátiť peniaze z eurofondov.

Malé nové & veľké staré

Postihnúť ich tak, ako sa tá istá komisia vyhráza niektorým členským štátom Únie – medzi ktoré už Slovensko patrí – že keď nebudú súhlasiť s prijatím konkrétnych kvót migrantov na svoje územie, dostanú pokutu alebo im budú krátené príspevky z eurofondov.

Je zaujímavé, že komisia nevie vopred stanoviť výšku sankcie pri istom percentuálnom prekročení rozpočtových deficitov, ale vie s presnosťou na euro stanoviť výšku sankcie za každého odmietnutého migranta. Prečo si v Paríži, Madride alebo v Lisabone nerobia nič z toho, že neustálym prekráčaním spomínaných dlhových stropov ovplyvňujú aj menovú politiku ECB? Jej následné opatrenia sa potom negatívne bytostne dotýkajú aj ostatných členských krajín v eurozóne. Nás na Slovensku tiež.

V súvislosti s migračnou krízou, ktorá sa pokladá za jeden z najväčších politických problémov od druhej svetovej vojny, treba zdôrazniť, že ani jeden zo štátov Únie, ktoré kvóty odmietajú, spomínanú krízu nezavinili. Prečo sa potom aj slovenskí daňovní poplatníci majú podieľať na financovaní obrovských nákladov spojených s riešením dosahu tejto krízy? Hasiť ich povedzme s Tureckom, ktorého podmienky v tejto oblasti sú viac ako vydierečské. Ďalšia vec, ktorú Európska komisia bohorovne presadzuje, je stanovenie rovnakej výšky pokuty za každého odmietnutého migranta pre všetkých členov Únie bez ohľadu na úroveň, výkonnosť a stav domácej ekonomiky meranej hrubým domácim produktom. A tak v podstate nemôžeme nič iné, iba konštatovať, že komisia nemá rovnaký meter pri posudzovaní spomínaných problémov voči starým a novým členom Únie, voči malým a veľkým štátom, čo je zároveň informácia pre slovenských voličov, koho v budúcnosti majú voliť nielen do slovenského, ale aj európskeho parlamentu. K rovnakému konštatovaniu sa napokon dopracovali aj ministri financií krajín EÚ, keď na jednom z posledných stretnutí povedali, že Európska komisia neuplatňuje rovnaké rozpočtové pravidlá pre veľké a malé štáty. Preto sa ani nemôžeme čudovať, že dôvera občanov na starom kontinente voči bruselským inštitúciám je taká nízka.

Róbert HÖLCZ

Prvé slovenské literárne gymnázium – progresívna vzdelávacia inštitúcia

Daj, Boh, šťastia tejto škole

Prvé slovenské literárne gymnázium v súčasnej podobe vzniklo 16. septembra 1997 v deň 135. výročia založenia Prvého slovenského gymnázia v Revúcej v pôvodnej, no zrekonštruovanej budove. Slávnostne ho otvorila vtedajšia ministerka školstva Eva Slavkovská a do jeho kroniky napísala: „Daj, Boh, šťastia tejto škole, všetkým ľuďom v nej...“ Mgr. Luboslava LACJAKOVÁ pôsobí nielen ako členka výboru Matice slovenskej, ale profesijne je už osem rokov riaditeľka tejto vysoko kvalifikovanej a odbornej školy. Pedagogicky je však s ňou spätá od jej vzniku, teda takmer dvadsať rokov. Oslovili sme ju, aby pre matičný týždenník predstavila túto vzdelávaciu ustanovú s celoslovenskou pôsobnosťou, ktorá je jediná tohto druhu.

Zhovárал sa Viliam KOMORA – Foto: archív PSLG

• Medzi špecifiká vášho gymnázia patria aj jedinečné predmety ako literárna tvorba, rétorika, rozšírené vyučovanie slovenského jazyka a literatúry, dejepisu a raritou, ktorú nevyučuje nijaká stredná škola na Slovensku, je najmä predmet základy žurnalistiky. Ktoré ďalšie osobitosti školy by ste vyzdvihli?

Žiaci tejto školy dostávajú nielen štandardné gymnaziálne vedomosti, ale aj hodnotnú nadstavbu z rôznych oblastí umenia a kultúry. Pod názvom predmetu literárna tvorba, presnejšie – dnes už literárno-dramatická tvorba, sa totiž ukrýva nielen písanie literárnych textov rôzneho charakteru a žánru, ale osnovy sme rozšírili aj o základy herectva, réžie, dramaturgie, scenáristiky. Táto zmena charakteristiky predmetu sa vyprofilovala v dôsledku čoraz väčšieho záujmu našich absolventov o ďalšie štúdium týchto odborov na vysokých školách. Určite je to aj vďaka výnimočnému vyučovaniu – Mgr. Marianovi LACKOVI, výtvarníkovi, režisérovi, scenáristovi, dramaturgovi, hudobníkovi, hercovi, členovi mnohých, aj medzinárodných porôt umeleckých súťaží, hlavnému organizátorovi každoročného festivalu LETAVY (Letný tábor výtvarníkov). Pod jeho vedením bol

založený aj divadelný súbor Z.N.A.K. (Zhoda Náhod Alternatívnej Kultúry), ktorý žne úspechy na celoslovenských divadelných prehladkach.

• Základy žurnalistiky vyučujete desiaty rok. S akým výsledkom?

Na miestach vyučujúcich sa vystriedali známe „hlasy“ z médií – PhDr. Jozef Lapšanský, PhDr., Roman Grebáč, Mgr. Ivo Novák. Každý rok pristúpi k maturitnému stolu väčšina ročníka, aby získala maturitné vysvedčenie zo žurnalistiky, pretože toto ich oprávňuje začať pracovať v redakciách aj bez vysokoškolského vzdelania. No väčšina študentov sa napriek tomu rozhodne rozšíriť si získané vedomosti zo žurnalistiky na vysokej škole.

• Vaše gymnázium navštívili azda všetci významní ústavní činitelia našej vlasti, ale tiež najvýznamnejší slovenskí literáti. Spomeňte aspoň niektorých.

Určite nezabúdame na nikoho, kto vkročil na našu pôdu. Za všetkých môžeme uviesť aspoň prezidentov Rudolfa Schustera, Michala Kováča a Ivana Gašparoviča, predsedu NR SR Jozefa Migaša, ktorý bol garantom každoročnej súťaže Mladá literárna Revúca, predsedu

vlády Roberta Fica, ministra spravodlivosti Jána Čarnogurského, ministra školstva Milana Ftáčnika. Mimoriadne vzácnou bola pre nás návšteva ministra školstva Dušana Čaploviča pri príležitosti 150. výročia založenia Prvého slovenského gymnázia, pričom do kroniky školy napísal slová, ktoré sú aktuálne aj dnes: „Nech Vaša jedinečná škola prekvitá a polená, ktoré sú jej hádzané pod nohy od neprajníkov, nech zmiznú z tohto sveta...“

• A z literátov?

Aké by bolo „literárne gymnázium“ bez literátov? Vyučujúcim výdatne pomáhajú zvyšovať úroveň vedomostí žiakov aj početné návštevy spisovateľov, básnikov, režisérov, novinárov a v neposlednom rade vedúcich osobností z radov Matice slovenskej. Vystriedali sa tu mnohé zvukné mená, ktoré sme dovtedy poznali z obálok kníh a učebníc: Peter Jaroš, Ján Majerník, Vojtech Kondrôt, Anton Rákay, Ľubomír Feldek, Daniela Kapitáňová, Drahoslav Machala, Ján Štrasser, Michal Hyorecký, Pavel Dvořák aj Ladislav Ťažký, ktorého myšlienku si opäť dovolím zacitovať: „Život si treba pamätať aj proti svojej vôli.“ Z predstaviteľov Matice slovenskej spomeniem v prvom rade jej predsedu Mariána Tkáča, ďalej Petra Cabadaja, Mariána Grupača, Miroslava Bielika, Júliusa Lomenčíka. A nakoniec pre zaujímavosť uvediem dvoch potomkov spisovateľov, ktorí študovali v PSLG: Elenka, dcéra Vincenta Šikulu, a Lucka, vnučka Jána Lenča...

• Jedinečné inšpiratívne stretnutia sa však odohrávajú nielen v klasickej atmosfére besied...

Máte pravdu, naša škola začala pred päťdesiatimi rokmi takmer každoročne organizovať celoslovenský kultúrny festival pod názvom Carpe diem, kde sa nám darí pozývať vynikajúce osobnosti našej kultúry. Tie v prvej časti vedú tvorivé dielne a v druhej časti festivalu sa samy

Riaditeľka Mgr. Luboslava LACJAKOVÁ.

predstavia ako účinkujúci. Za všetkých spomeniem aspoň formáciu Close Harmony Friends, Martina Geišberga, mága českého fyzického básnictva Petra Vášu, Mariána Čekovského redaktorku RTVS Martinu Kvačakovú, tiež našu absolventku...

• V súčasnosti sa však boríte s takpovediac existenčnými problémami. Sú za tým demografické či finančné dôvody?

Nie sme jediná škola, ktorá má v súčasnosti problémy. Sú to najmä, žiaľ, gymnáziá, ktoré sú najviac ohrozené. Riaditelia už dávno apelujú prostredníctvom Asociácie riaditeľov štátnych gymnázií na ministrov školstva, aby sa prehodnotil normatív na žiaka gymnázia, ktorý je najnižší zo všetkých typov škôl. Navyše nám nepridáva ani demografická krivka, pretože stredné školy sa začínajú očakávaní zaplňať približne o osem rokov. Ale ktoré školy toto dlhé krízové obdobie prežijú?

• Nedávno zaznel z radov matičiarov návrh, aby sa do názvu vášho gymnázia doplnil aj čestný titul PSLG Matice slovenskej. Stane sa to realitou?

Pre našu školu by bolo cťou, ak by vo svojom názve nosila prídomek Matice slovenskej, ktorej história je nerozlučne spätá s Prvým slovenským gymnáziom v Revúcej. Samozrejme že tento návrh musí prejsť príslušným legislatívnym procesom. Čakajú ma rokovania s ministrom školstva, predsedom Matice, predstaviteľmi BBSK, takže je ešte priskoro hovoriť o záverečnom verдикte. Formálne by sa v škole nič nezmenilo, pretože Matica slovenská nemôže byť zriaďovateľom školy. No tento krok by určite zvýšil našu prestíž do budúcnosti.

• Môžeme teda zhrnúť, že napriek tým niekoľkým negatívam prevážia u vás pozitíva, a tým je najmä úroveň vzdelania, ktoré mladým ľuďom poskytuje. Vaše gymnázium aj s prípadným čestným názvom Matice slovenskej sa úspešne presadí v systéme školstva, a to najmä medzi ostatnými slovenskými gymnáziami?

Určite bude výsledok pozitívny, a to nielen pre naše gymnázium. Bude to najmä na osoh našich absolventov, čo sa v konečnom dôsledku odrazí a presadí aj v prosperite nášho štátu, a to aj v európskom a celoslovenskom kontexte.

• Keďže pôsobíte aj v najvyššom matičnom orgáne – výbore Matice slovenskej, žiada sa opýtať na spoluprácu aj v tomto smere.

Naša škola – napriek svojej malosti – mala to šťastie, že nás v roku 2010 oslovili predstavitelia Slovenského literárneho ústavu MS s ponukou spolupráce na organizovaní celoslovenskej konferencie k 150. výročiu narodenia Martina Kukučína, študenta Prvého slovenského gymnázia. O dva roky neskôr nasledovala ďalšia celoslovenská konferencia pod gestorstvom MS a PSLG k 150. výročiu založenia Prvého slovenského gymnázia v Revúcej a túto sériu sme (zatiaľ) ukončili konferenciou venovanou 200. výročiu narodenia autora hynickej piesne Hej, Slováci! Sama Tomášika. Tieto „veľké“ akcie sú dôkazom, že niekedy malé inštitúcie, akými je aj naša škola, dokážu usporiadať podujatia celonárodného charakteru, čo sa nepodarí mnohým veľkým školám. Aj to je jeden z dôvodov, prečo by sa na nás nemalo pozerať len cez optiku financií.

• Nedávno zasadol do kresla ministra školstva Peter Plavčan. Čo si od tejto zmeny v rezorte sľubujete?

Napriek tomu, že má neľahkú úlohu, verím, že sa mu podarí presadiť zmeny, ktoré v školách už dlhší čas pociťujeme ako nevyhnutné. Možno dokonca dozrel čas vrátiť sa k niektorým osvedčeným metódam z minulosti.

• A vo vzťahu k Matici?

Chcem jej popriať, aby znovu získala v povedomí národa takú úlohu, akú plnila v 19. storočí. Aby opäť spájala milovníkov slovenského národa a získala si dôveru najmä mladých ľudí, ktorým už často pojmy vlasť a národ znejú ako archaizmy. Ale to je už téma na iný rozhovor...

Neformálna debata o literatúre v areáli revúckeho gymnázia.

BESEDNICA

Všeobecne sa vie, že Josif Vissarionovič mal v Kremli obrovskú knižnicu s kvalitnou domácou aj zahraničnou literatúrou. S pribúdajúcimi rokmi ho čoraz častejšie bolo vidieť, ako sa prístavuje pri knihách Maxima Gorkého. Stalin obdivoval tohto spisovateľa, jeho príbehy a talent. Pozýval ho, zabezpečoval mu najlepšiu lekársku starostlivosť, ustupoval mu v jeho požiadavkách a často na jeho príhovor omilostil aj takých, o ktorých vedel, že ho nijako zvlášť nevedebia, skôr naopak. Tajne totiž dúfal, že Peškov – také bolo občianske meno literáta Gorkého – napíše raz úspešnú knihu aj o ňom; ešte lepšiu ako o fiktívnom inteligentovi Klimovi Samginovi, na ktorej pracoval dlhé roky. Upol sa na to, že jedine taký veľký spisovateľ ako Gorkij ho môže urobiť doma i vo svete nesmrteľným. Navyše priaznivý obraz z pera takého veľikána by mohol ospravedlniť jeho prešľapy v čistkách, pri „rozkulačovaní“ aj za milióny obetí, keď sa riadil heslom: Čelo-

vek chvatiť – Ludi je dost! Lenže spisovateľ sa k ničomu nemal, aj keď mu Stalin viditeľne nadbiehal. Dokonca odmietol návrh politbyra, aby najväčšie a najmodernejšie lietadlo tých čias z dielni Tupoleva – ANT-22, pomenovali jeho menom. Na jeho žela-

Zvláštna a tragická doba

Rudolf SLEZÁK

nie ho ozdobili nápisom Maxim Gorkij. Bol to posledný pokus Stalina, aby vyvolal v literátovi vďaka a získal ho tak konečne na napísanie oslavnej knihy o generalissimovi. Ani to nezabralo. Až neskôr sa ukázalo, akou veľkou predvídavosťou bol obdarený tento Gruzinec. On iba šikovne útočil na city a samolúbošť spisovateľa, no správne odhadol aj to, že akúkoľvek techniku – čo ako modernú, neskôr nahradí iná,

dokonalejšia... A napokon, lietadlo môže havarovať a svet sa dozvie, že „Stalin“ sa zrútil... Aj sa tak stalo, 18. mája 1935 lietadlo havarovalo.

Maxim Gorkij knihu o Stalinovi nenapísal. Po spomínanej udalosti začal vážne chorovať

a zadržal sa. S jeho odchodom do večnosti vyprchal aj sen Josifa Džugašviliho – Stalina, že zaujme dostoyné miesto medzi hrdinami vo svetovej literatúre. Knihy sa o ňom sice pisali, ale nie v takom duchu, ako si on predstavoval. Píšu sa aj teraz, no iba preto, aby priblížili dobu, po ktorej by už nemal nikto poškuľovať a želať si jej návrat. Práve svojim zástojom v nej sa Stalin stal nesmrteľným.

Nedávno po Prahe putovala na nákladnom aute obrovská Stalinova hlava, viedli ju niekam na Kavčie hory. Bola to maketa na nakrúcanie filmu Monštrum pre ČT. Režisér Viktor Polesný zhotovuje snímku o tvorcovi obrovského Stalinoého pamätníka v Prahe

robotník, roľník, vojak... Za sedem rokov ho potom trikrát rozbiť dynamitom. Zaujímavé je, že dokonca aj samotný Nikita Chruščov vyslovil v roku 1955 uznanie tvorcom tohto diela. Pokiaľ ide o Stalina, názor na neho zmenil až v roku 1962. Polesného film však bude najmä o sochárovi Otakarovi Švecovi a jeho manželke. Ani jeden z nich sa nedožil odhalenia pamätníka, obidvaja dobrovoľne odišli zo sveta. Stalo sa tak po tom, keď sa im umelecké kruhy, ale aj iní ľudia či známi otočili chrbtom za to, že sa tak „zaplietli“ so Stalinom...

Bola to zvláštna a tragická doba. V školách sme sa naspamäť učili básničky o Leninovi, čítali rozprávky napísané na počesť veľkého Stalina a naše deti zas vyrastali na príbehoch o statočnom Ferdovi Mravcovi, ktorý porážal nepriateľské „mandelinky“ zemiakové... Aj za každým z týchto príbehov bol autor, ktorý sa tak trochu zaplietol s režimom, čo vtedy vládlo. Koho by vtedy napadlo, že aj statočný, pracovitý mravec je vlastne súčasť štátnej propagandy. A dnes? Možno nim je oligarcha – filantrop!

Láska k deťom je investícia s najvyššou pridanou hodnotou Chrán srdce, i dušu svoju krásnu...

Peter KOZOLKA – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Výsledky prieskumu Pittsburskej univerzity o úrovni národného povedomia v Európe sú všeobecne známe. Slováci v ňom z tridsiatich ôsmich respondentov obsadili tridsiate ôsme miesto. Pre rozhladeného to nie je nič prekvapujúce. Táto alarmujúca skutočnosť by skôr mala byť novou výzvou. Lenže aj na túto tému sa konalo zopár konferencií, na ktorých sa analyzovalo, múdro diagnostikovalo, presviedčalo „presvedčeneých“, aj zborníky vydali – a tým sa to... skončilo!

Tisíce mladých, schopných, vzdelaných absolventov nám ďalej z roka na rok utekajú do sveta a náš rozvojový potenciál ďalej chudobnie. To bolí! A diagnóza? Chronický nedostatok národného povedomia, nedostatok príležitostí sebarealizácie a uplatnenia, chabé sociokultúrne prostredie, ktoré navyše zaburina bohatá škála škodlivých mediálnych elementov.

ROZBUJNENÉ NECNOSTI

Ktosi nás už vyzýval, aby sme „vytriasli z konopných gátí“, aj „dvestokilovým kladivom“ sa oháňal, a nepomohlo. Povestná až sebazničujúca nersvornosť, bezohľadný individualizmus, chamtivosť, letargia, sebecko, korupcia, absencia práva a iné rozbujené necnosti vytvárajú príliš nepriaznivú klímu na plnohodnotný, čo i len trochu pozitívnymi naplnený život.

Mali sme tradične dobré školstvo, ktoré aj vzdelávalo, aj vychovávalo. Už v roku 1924 americký Slovák Ivan Alexander Getting (svetový fyzik a okrem iného vynálezca GPS) ako štrnásťročný po návrate z Bratislavy do USA vyhlásil: „V ČSR sice ešte používajú trstenicu, ale ako študent som vedel z fyziky viac ako môj americký profesor. Stalo sa dnes populárne a módne zosmiešňovať niekdajšie žiacke krúžky, spartakiády a „nedemokratickú“ disciplínu, lenže tieto aktivity sme pramálo nahradili. Priestor tohto zamyslenia je malý na to, aby som analyzoval, za čo škola môže a za čo nemôže.“

Slúži na česť jednému z našich bývalých ministrov školstva, že chcel zriadiť pre učiteľov ZŠ poradňu na zvládanie stresových situácií! Premenené na drobné – ako si má učiteľka v Jarovniciach chrániť hlavu a iné časti tela pred útokom štrnásťročnej matky–piatačky?

VÝCHOVA DEJINAMI

Známe sú výroky, že nie sú zlí vojaci, sú len zlí velitelia; nie sú zlé deti, sú len zlí rodičia. To platí aj o školstve. Komplexne. Je tragédia, keď hlavné slovo majú namiesto múdrych bohatí. Márne volá A. Hrnko po výchove dejinami. Ostáva nepochopený. Videl som v Japonsku, ako v národnom pantheoné vyučoval zaničený učiteľ dejepis. Videl som tam vystavené „figuríny“ v dynamickom pohybe a razom som pochopil, prečo starí páni japonskí inžinieri po havárii vo Fukušime prišli na miesto činu a svojich mladých kolegov poslali domov k svojim manželkám a deťom...

Ľutujem dnešných učiteľov. Za normálnych okolností by totiž ťažisko výchovy malo byť v rodine. No v mnohých rodinách výchovu zamieňajú za výkrm, a tak neraz funkciu nielen výchovy, ale aj prevýchovy musí plniť škola. Pakoň v afrických savanách si chráni svoje bezbranné a neskúsené mláďa tak, že si ho zaháňa dovnútra čriedy, aby ho nestrohol predátor. Aj vtáča odpútava od hniezda svojich mláďat nepriateľa. Nepočul som, že by sa včielka nevrátila do svojho úľa pre zlú orientáciu, a ak sa predsa len nevráti, tak pre vyčerpanie. Ani mravce neblúdžia a netúlajú sa. Učme sa od tých, ktorým to funguje.

Z médií sa valí množstvo anestetík, ktoré našu mládež uvádzajú (vedome?) do hlbokéj národnej kómy. Srdce sice preživa, bije, ale vedomie je utmené. Taký tinedžer, keď počuje mená Sagan či Cibulková, možno aj zatrepe dajakým kusom tex-

tilu v národných farbách a zahuláka: Slovenskóóó, heja-heja-heja, a to je aj celý prejav národnej príslušnosti. Poniektorí z nich možno aj okrajovo pochytili, kto bol Murgaš a Banič, aj

redakcie príspevkov o tom, ako to robia vo svete, opýtali sa ma: Je tam vražda, lúpež, sex alebo aspoň hromadná havária? Nie? Nuž, dovidenia! V tej japonskej škole, kde som bol na

keď zaradiť ich do príslušného storočia by už bolo ťažšie. Vo „vedomostných“ súťažiach nepočujete otázku povedzme o Bahýľovi, Kempelenovi, Segnerovi, Hellovcoch... „Pôsobivejšie „je trebárs vymenovať vybrané slová po š...“ A národ sa smeje až do popuku a odmenu dostáva najsprostší za „najväčšiu haluz“. A takáto motivácia či systém odmeňovania vládne nielen v týchto bezduchých kvizoch....

MŔTVE VLASTENECTVO

„Mŕtvi budú spať i potom, keď už hlásnik z veže zišiel?“ napísal Janko Král pred sto sedemdesiatimi rokmi.

A spia pokojne dodnes. Aj Japonci vynesli po roku 1945 vlasteneckú a národnú výchovu z učebných osnov. A po štrnástich rokoch sa k nej opäť vrátili. Vedia prečo.

Na moju otázku, aké spoločenské postavenie má u nich učiteľ, som sa dozvedel, že to je výkvet národa. Dozvedel som sa, že najlepšie je odmeňovaný riaditeľ školy, ktorý dokáže najviac v škole minúť – rozumej, účelne preinvestovať. Len ako perličku uvediem: keď som sa vrátil domov a ako riaditeľ som v krátkom čase plynifikoval školu, postavil malé observatórium, inštaloval počítačovú učebňu, vynovil interiér i exteriér budovy, motivoval som učiteľov ku krúžkovým činnostiam, k súťažiam a olympiádam, bez udania dôvodu ma odvolali. Prišla nová politická garnitúra. Tak! Priniesol som do nemenovanej

ných nálepiek. Tie vízie by obsahovali pravdu, statočnosť, zodpovednosť, poriadok. A veľkú lásku k deťom! Tá je dôležitá. Bola by to investícia s najvyššou pridanou hodnotou.

Nádherné interiéry a vybavenosť škôl to nevyriešia. Ak v nich chýba duša. Ak materiálne hodnoty extrémne prevažujú nad duchovnými, ak vzdelanie vysoko prevyšuje nad výchovu.

V roku 2000 som navrhoval vtedajšiemu ministrovi školstva, aby sme do učebných osnov základných škôl výrazne zaviedli výchovu k vlastenectvu a národnému povedomiu, k občianskej statočnosti, organizácii práce a k rodinnému hospodáreniu – teda k všetkému, čo teraz absentuje. Dnes by som to navrhol tiež, ibaže naliehavejšie. A ministra reakcia? „Už by to nemal kto učiť!“ Žiaľ, že je to tak. Nemôže zapalovať ten, kto

sám nehorí. Ak nemôže byť kňazom ateista, nemal by byť učiteľom slovenského jazyka a dejepisu ten, kto nemá rád svoj národ. Prikrejšie: môže mu byť ukradnutý!

VÝCHOVA DEJINAMI?

Aké úžasné! Keby ju tak OSN nariadila zaviesť do všetkých škôl sveta. To by azda nebolo vojen. Alebo by ich podstatne ubudlo. Ľudia by sa dejinami poučili – neopakovali by chyby minulosti.

„História, to sú príbehy a ľudia, ktorí v nich vystupujú,“ hovorí Pavel Dvořák. Lenže doteraz nám písali naše dejiny tí, ktorí nás ovládali alebo chceli ovládať. Je v tom čo naprávať, pretože podľa mojej mienky niektorí historici doteraz nepostrehli ani to, že máme svoj štát a že im nič nebráni nezamličkať fakty, nedeformovať, písať pravdu. Navštívil som viacero rodín v USA, Kanade i Japonsku. Po prekročení prahu ich domácností nám domáci predstavili svojich predkov. Ich portréty boli v nich na čestných miestach. Nebolo to o sláve, ale o úcte.

S podobným zámerom vstúpil do našich škôl pred niekoľkými rokmi Lubomír Pajtinka so zámerom Poznaj svojich predkov. Projekt bol nezvázný, ale úspešný. Ojedinelá lastovička. Čo sa však dá naučiť za jednu hodinu dejepisu do týždňa? Peruánci i Maďari ich majú do týždňa päť, a maturujú z dejepisu. Ťažko sa rodiaca olympiáda z dejepisu je postupne paralyzovaná. Neostáva čas, aby sa naše deti dozvedeli povedzme o hrdinskej protitureckej bitke pri Vozokanoch, aj keď bola pre nás významnejšia ako bitka pri Termopylách. Lidice a Ležáky poznáme viac ako stopäťdesiat fašistami vypálených dedín na Slovensku...

Napokon, z akých prameňov sa dozvie učiteľ dejepisu o doteraz zamličovaných historických udalostiach? Koľko výtlačkov Slovenského národného kalendára či Slovenských národných novin sa dostane do škôl? Koľko je takých vlastencov ako pán Fraňa – robotník z Trnavy-Modranky, ktorý zo svojej mzdy kúpil maticný týždenník na celý rok pre celý kraj? No a na niektorých školách ho hneď hodili do koša!

FAREBNÉ SKIELKA

Ako je možné, že náš národ prežil toľké protivenstvá, ústrky susedov, nájazdy barbarov, vojny a nestratil svoju tvár, vieru a kultúru? Naše duchovné dedičstvo i bohatstvo obsiahlo komplexnú civilizačnú databázu, filozofiu ľudstva. Vedec-kým, umeleckým i remeselným fortieľom udivujeme svet. Len naša mládež sa do krvi hanbí za svoj pôvod. Ohŕňa nosom nad predkami, ostentatívne dáva najavo svoje pohrdanie minulým, trebárs aj deformovaním si svojich mien a priezvisk – zamieňa diamanty za farebné skielka.

No nie ona je vinná. Len človek s chabým umom môže čakať úrodu tam, kde nič nezasiaľ. Čo sa nás Lacko Ťažký naprosil: – Čo to stvárate, bratia? Prečo sa obliekate do šiat šašov? Kardinál Korec zas v súvislosti s duchovnou potravou povedal: – Nemožno plniť žalúdok pilinami...

Ak chceme vstupovať do sveta, musíme tam ísť s vlastnou identitou a dať deťom zdravé korene, aby neskôr – keď vyrastú – svojimi konármi dosiahli vrchný horizont svetového lesa. Máme na to. Vychovávejme vzormi! Zbohatneme nielen duchovne.

NA OKRAJ

V náboženských textoch sa často stretávame so slovom **čnosť**. Mnohí používatelia jazyka však v bežnej komunikácii pri označovaní rovnakého javu využívajú tvar s nezmäkčenou začiatkovou hláskou **cnosť** a prvý uvedený variant na nich pôsobí rušivo. Ktoré z týchto slov je vhodnejšie uplatňovať?

Cnosť či čnosť?

Za oboma podobami môžeme hľadať významovú a etymologickú spojitosť so slovom **čnosť**, ktorá sa však vo vedomí používateľov jazyka postupne oslabuje alebo sa z neho úplne vytráca. Slovníkové hodnotenie výrazov **cnosť** a **čnosť** za posledné polstoročie naznačuje istú premenlivosť v ich používaní. Zatiaľ čo v Slovníku slovenského jazyka z roku 1968 vystupujú tieto slová ako dvojtvary, v druhej polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia sa už podoba **čnosť** hodnotila ako zastarávajúca. V súčasnosti aktuálny kodifikačný Krátky slovník slovenského jazyka z roku 2003 znovu prisudzuje slovom **cnosť** a **čnosť** rovnaké významy. Chápe ich ako kladné mravné vlastnosti (napríklad občianske cnosti/čnosti), v rámci náboženskej oblasti dorozumievania tiež ako trvalé dispozície konať dobro (napríklad ľudské cnosti/čnosti, božské cnosti/čnosti) či ako dobré vlastnosti, prednosti (napríklad presnosť je jeho veľká čnosť/čnosť). V porovnaní s uvedeným slovníkom zo šesťdesiatych rokov sa dnes vôbec neuvádza už vtedy zastarávajúci význam **cnosti** a **čnosti** ako poctivosti, panenskej nevinnosti.

V prvej časti Slovníka súčasného slovenského jazyka z roku 2006, ktorý síce nie je kodifikačnou príručkou, no dôsledne opisuje aktuálne používanú slovnú zásobu slovenčiny, je však vzťah týchto slov znovu čiastočne pozmenený. V novom jazykovednom diele sa totiž jednoznačne uvádza, že tvar **čnosť** je späť s náboženským komunikačným prostredím. To znamená, že v náboženskej oblasti sa pred tvarom **cnosť** uprednostňuje variant **čnosť**, ktorý sa ale zase nepoužíva v iných sférach dorozumievania. Prejavuje sa teda smerovanie k postupnému rozlišovaniu týchto tvarov v závislosti od komunikačnej situácie. Slovo **čnosť** sa odsúva do oblasti cirkevnej komunikácie a pozvoľna nadobúda odtieň náboženského alebo biblického jazykového štýlu. Jeho ústup signalizuje aj Slovenský národný korpus, ktorý dokazuje takmer polovičnú frekvenciu používania variantu **čnosť** v porovnaní s jeho „náprotivkom“ **cnosť**. Tieto tvrdenia rovnako platia aj pri odvođeninách kľúčových slov **cnosť** a **čnosť**, teda pri prídavných menách **cnostný** a **čnostný** a pri príslovkách **cnostne** a **čnostne**.

Oba výrazy – **cnosť** aj **čnosť** – sú nateraz spisovné; ide o dvojtvary. Sú to neutrálne jazykové prostriedky, ktoré možno použiť vo všetkých jazykových štýloch. Na základe uvedených tendencií odrážajúcich stav prirodzeného používania týchto výrazov v reálnych komunikačných situáciách sa však prikláňame k uplatňovaniu podoby **čnosť** vo sfére cirkevnej komunikácie a variantu **cnosť** v iných komunikačných oblastiach (vedeckej, politickej, novinárskej či žurnalistickej a pod.).

NATÁLIA KOLENČIKOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB v Banskej
Bystrici

NA OKRAJ

Neustále napínanou ambíciou matičného festivalu Slovesná jar je čo najmysluplnejšia podpora tvorivosti. Zvlášť tvorivosti mladých tvorcov kultúrnych hodnôt. Aj z tohto pohľadu je nespochybniteľne veľkým bonusom celej Slovesnej jari už dlhší čas literárna súťaž O Cenu Jána Červeňa a jej – pre tvorcov pôvodného písaného slova nespochybniteľne lákavá a na slovenské pomery mimoriadna! – hlavná cena: garantovanie vydania debutovej knihy prostredníctvom Slovenského literárneho ústavu MS v edícii Modrá katedrála.

Modrý bonus

Viac o samotnej súťaži, inšpiratívnej edícii, jej víťazke a budúcom knižnom debute (ba debutoch) hovoríme s Mariánom Grupačom, ktorý vedie spomínaný literárny ústav, redakciu revue Orol tatranský aj súťaž...

„Literárna súťaž, lepšie povedané samotný nápad zorganizovať literárnu súťaž O Cenu Jána Červeňa, vznikla približne pred štyrmi rokmi. Slovenský literárny ústav MS, ktorý je vyhláseným gestorm spomínanej literárnej súťaže, od začiatku garantoval, že laureátovi vyjde vo Vydavateľstve Maticy slovenskej v Martine jeho (jej) prvá, debutová kniha. Aj preto mladí a začínajúci autori sa na spomínanej súťaži zúčastňujú už ucelenými rukopismi svojich literárnych prvotín. V rámci týchto aktivít sme iniciovali vznik novej knižnej edície, ktorú sme nazvali Modrá katedrála podľa slávnej novely Jána Červeňa. Doteraz v nej vyšli už tri knihy: debut mladej poetky Oľgy Gluštkovej Uložená do stromov, výber z osobných denníkov a básnickej tvorby Jána Červeňa Chcem spáchať akýsi literárny hriech a napokon básnická zbierka laureátky Ceny Jána Červeňa za rok 2014 Mariky Smoroňovej nazvaná Asi zo mňa nikdy nebude sexbomba. Marika je jednou z najvýraznejších a najtalentovanejších osobností v súčasnej mladej generácii vlny básnikov na Slovensku.“

Na jubilejnej Slovesnej jari sa v zaujímavom koncipovanom programe v priestoroch Mestskej scény v Martine predstavila autorským čítaním aj spomínaná debutantka, a samozrejme, boli vyhlásené výsledky posledného ročníka literárnej súťaže O Cenu Jána Červeňa za rok 2015. Víťazkou sa opäť stala žena – Mária Bilá s rukopisom svojej prózy Čakanie na Čakanie na svitanie. Prémiami Ceny Jána Červeňa 2016 boli odmenení Kristián Grupač za rukopis zbierky básní s pracovným názvom Stále sme nevinní! a Maxim Duleba za rukopis zbierky básní s pracovným názvom Básne písané pred skokom z prízemí.

(mj)

Polstoročnica Slovesnej jari v Martine uvila pestrú kyticu rôznorodých podujatí

Oslava kultúry, literatúry a tvorivosti

Martin JADRANSKÝ – Foto: Ivana POLÁKOVÁ

Slovesná jar, najstarší literárny festival u nás – pri ktorom od jeho zrodu až podnes stojí najstaršia kultúrna ustanoviteľ Matica slovenská – jar slovenského literárneho slova a knižnej kultúry, má za sebou svoj jubilejný päťdesiaty ročník. V „Mekke slovenskej literatúry“, ako raz spisovateľ Jaroslav Rezník výstižne nazval Martin, 7. až 10. júna opäť rozkvitla pomyselná lúka a na nej skutočne rôznofarebná kytica podujatí súvisiacich s literatúrou, knižnou kultúrou a, pravdaže, tvorivosťou s pôvodnými koreňmi...

Mozaikou si pripomenieme pár kvietkov z onej kytice. Organizátori tradične nezabúdajú na literárne a spoločenské jubileá, ktoré do svojho dlhodobého programu premieta aj Matica. Minulý rok to boli viaceré štúrovské súvislosti, tentoraz „bodový reflektor“ svietil na Svetozára Hurbana Vajanského počas besedy Zápasy a hľadania v zrkadlení času (Marián Tkáč, Pavol Parenička a Peter Cabada).

PROGRAMOVÉ LUPIENKY

Prijemný bol už vstup, o ktorý sa postarali matiční divadelníci – ochotníci z Liptovského Mikuláša, keď pútavým spôsobom zinscenovali pár obrazov zo života osobnosti. Nezanedbávaný výstavný rozmer (mal viacero „vetvení“ do šírky aj hĺbky) tentoraz potvrdila výstava fotografií členov Fotoklubu Karola Plicku v martinskom T-Klube s názvom Krajina, v ktorej žijem. Ďalšia výstava putovala do Ošchadnice na Kysuce, kde sa v sídle jubiliujúcej Kysuckej galérie predstavila výtvarníčka a kostýmová návrhárka Sabina Lipťáková pod príznačným názvom Na scéne.

V sídle Maticy slovenskej na martinskej Mudroňovej ulici sa medzitým začala odvíjať aj časť festivalu venovaná krajanom. Zákonite, pretože aj to je oblasť, na ktorú Matica vo svojej činnosti nezabúda. Najskôr tu skúsenejší galerista Vladimír Valentík zo Srbska otvoril výstavu 150 rokov slovenských novín a časopisov vo Vojvodine a o niekoľko desiatok hodín a pár sto metrov ďalej v Dome J. C. Hronského (kde inde?!) program pokračoval stretnutím so slovenskými spisovateľmi žijúcimi a tvoriacimi za hranicami vlasti. O svojich skúsenostiach a výsledkoch hovorila poetka Dagmar Maria Anoca z Rumunska, spomínaný Vladimír Valentík a reverend Dušan Tóth z Kanady.

Už sme spomínali jubileá; na pôde Turčianskej galérie bola reč o tom, že Slovenské pohľady majú stosedemdesiat rokov (nechýbal napríklad šéfredaktor tohto najstaršieho kultúrneho časopisu v strednej Európe Bystrík Šikula); na zlaté šesťdesiate roky spomínali v knižnici Mišo A. Kováč, Jaroslav Rezník, Peter Štrelinger a ďalší; v podobnom duchu sa nieslo Stretnutie na dobrej adrese v Antikvariáte Mádokýš...

VÔNE RATOLESTÍ

K najmladším návštevníkom festivalu patrila Jarná škola fantázie. Tentoraz „obsadená“ ľahučkou jarnou témou Humor je korenie života. Úspešne ich o tom presviedčala spisovateľka Katarína Mikolášová (ocenená finalistka Ceny Literárneho fondu) a karikatúrista Bruno Horecký a Peter Zičák s príspevím hudobníčky Katky Gustiňákovovej. Pre trochu starších žiakov bola určená prednáška Igora Váleka Turiec v slovenskej literatúre a kultúre a podobne aj predstavenie knihy o zaujímavostiach z minulosti Žilinského kraja, ktoré autori ukryli do netrivičnej „učebnice“ Žilinská župa v dejepise (Miloš Jesenský, Peter Huba a ďalší).

Na začínajúcich autorov organizátori tiež nezabudli, veď oni boli hlavnými protagonistami stretnutia s mladou literatúrou, keďže išlo o okruh spolupracovníkov literárnej revue Orol tatranský.

Bonbónikom na torte bolo vyhlásenie výsledkov literárnej súťaže

O slovenských novinách vo Vojvodine: zľava P. CABADAJ, V. VALENTÍK a M. TKÁČ.

O cenu Jána Červeňa 2015 a uvedenie najnovšej knihy z edície Modrá katedrála, vydanej vo Vydavateľstve MS, básnickej zbierky Mariky Smoroňovej Asi zo mňa nikdy nebude sexbomba. O súťaži a súvislostiach píšeme v stĺpci vedľa. Bodkou za jubilejným ročníkom, a vlastne celou polstoročnicou Slovesnej jari, bolo položené vencov pri príležitosti sto päťdesiateho piateho výročia prijatia Memoranda národa slovenského v piatok 10. júna na Memorandovom námestí v Martine.

FESTIVAL NAPREDUJE

Spomenuli sme mnohofarebnosť festivalových podujatí, čo sa zreteľne prejavilo aj do slušného diváckeho záujmu. To dnes zďaleka nie je bežný jav. Vedeckého tajomníka MS a jedného z hlavných organizátorov Slovesnej jari v Martine Petra Cabadaja sme sa spýtali na predpoklady takéhoto úspechu.

„Myslím si, že sme ponúkli zaujímavý štvordňový multizánrový program, ktorý oslovil všetky generácie z újmu sa popri programe, dobrej propagácii podujatia a partnerskej spolupráci – najmä so Žilinským samosprávnym krajom – podpísala tiež skutočnosť, že v tomto roku si prirodzenú cestu na jubiliujúcu Slovesnú jar opätovne našli viaceré turčianske základné a stredné školy. Pevne verím, že naša spolupráca povedie k spokojnosti všetkých zainteresovaných strán a bude zdarne pokračovať aj v naďalej.“

BUSTA VAJANSKÉMU

Dost' priestoru venovali organizátori Svetozárovei Hurbanovi Vajanskému. Petrovi Cabadajovi sme položili tiež otázku, v čom vidí veľkosť tejto mnohostranne pôsobiacej osobnosti?

„O tvorbe S. H. Vajanského by som sa na tomto mieste širšie nezmiňoval. Všetky zretele, ktoré súvisia s jeho pohnutým životným príbehom, bohatým básnickým, prozaickým, esejistickým, publicistickým, umenovedným a iným dielom, novinárskou či redaktorskou činnosťou, budú rezonovať počas pripravovanej vedeckej konferencie. Uskutoční sa 18. októbra 2016 v Martine. Keďže nám ide o vytvorenie plnokrvného a plastického obrazu osobnosti, nemôžeme na konferencii ignorovať ani tie témy z jeho biografie, ktoré dodnes vyvolávajú otázky, polemiky a protichodné reakcie. Pripomeniem ešte, že presne v deň stého výročia smrti 17. augusta 2016 v areáli sídelnej budovy MS v Martine (Park sv. Cyrila a Metoda) slávnostne odhalíme jeho bustu.“

prijali „otcovia zakladatelia“ SJ Mišo Kováč Adamov a Jaroslav Rezník, nadväzuje P. Cabada. „Prišiel aj čerstvý sedemdesiatnik Peter Štrelinger, ktorý sa taktiež významne angažoval v prvých ročníkoch podujatia, a ponúkol prekvapenie – bibliofiliu Autografy slovenských spisovateľov. Dielo vydal vlastným nákladom na počesť jubilejného päťdesiateho ročníka SJ. Aj touto formou chcem spisovateľovi, reportérovi a novinárovi úprimne poďakovať za veľkorysú gesto a celkový prínos k úspešnému priebehu podujatia. Osobne som presvedčený, že vďaka pútavému rozprávaniu aktérov spomínaného programu Zlaté šesťdesiate zaujal, obohatil poznanie prítomných divákov a ponúkol aj viacero inšpiratívnych podnetov do budúcnosti.“

Ďalšou rovinnou boli podujatia určené krajanom. Zákonitý dielik našej literatúry, pretože aj autori tvoriaci za hranicami sú neodmysliteľnou súčasťou národného korpusu. O tohtoročnom výbere hostí a ďalšej perspektíve spolupráce, ktorá má, mimochodom, pevné a mnohoročné korene, vedecký tajomník MS povedal: „Prezentácia a propagácia slovenskej literatúry, kultúry a umenia v zahraničí neodmysliteľne patrí, patrí a bude patriť do kategórie profilových programových celkov SJ. V tomto roku sme v Martine privítali významné osobnosti, ktoré zásadným spôsobom participujú na mnohoročnom krajanom živote v Srbsku, Rumunsku a Kanade. Jedna z účinkujúcich – poetka, literárna vedkyňa a kritička, prozaička, prekladateľka a vysokoškolská pedagogička Dagmar Mária Anoca, si počas programu prevzala najvyššie matičné vyznamenanie – Cenu Maticy slovenskej. Samozrejme, aj v budúcnosti chceme systematicky pripravovať a realizovať atraktívne programy, prostredníctvom ktorých sa domácomu publiku predstavujú pozoruhodné osobnosti slovenského pôvodu, žijúce a tvoriace kdekoľvek vo svete.“

Okrídlená veta hovorí: Umrel kráľ, nech žije kráľ. Slovesná jar 2016 je minulosťou, Slovesná jar 2017, aj keď sa to zdá byť ešte ďaleko, klope na dvere. Chceme tým povedať, že organizovanie takéhoto podujatia si vyžaduje dlhodobé plánovanie a víziu. O tom P. Cabada rámcovo: „Máme jasnú predstavu o tom, ako ďalej s jeho programovým zameraním. Širšia matičná, respektíve kultúrna verejnosť sa podrobne včas dozvie. V tejto chvíli len naznačíme, že máme eminentný záujem ešte viac prehĺbiť medzinárodný rozmer najstaršieho literárneho festivalu na Slovensku.“

Matiční divadelníci zobrazujú život Vajanského.

Zástupcovia kultúrnych inštitúcií s výhradami k Fondu na podporu umenia

Mantinely financovania kultúry

Alexander GOCZ – Foto: MK SR

Keď pred pol rokom uviedli do praxe nový mechanizmus financovania kultúry a umenia, Ministerstvo kultúry SR ústami ministra Mareka Maďariča vyhlásilo, že inštitúcia bude pružnejšia, ako bolo ministerstvo, a dokáže poskytovať granty rýchlejšie, nezávislejšie a účelovejšie. Kým ministerstvu trvalo vybavenie žiadostí aj päť mesiacov, fond by to mal zvládnuť do šesťdesiatich dní. Dôležité je zjednodušenie administratívnych projektov. Potrebné doklady budú po novom žiadatelia predkladať až po schválení podpory. Zdanlivo ideálny model, no hneď na úvod dostal prvé trhliny.

Najprv sa ozvali hlasy, že Spolok slovenských spisovateľov vďaka lobingu u spriaznených členov príslušnej komisie dostal pomerne štedrú dotáciu na pripravovaný výročný Kongres slovenských spisovateľov, ktorý sa uskutoční v septembri tohto roku. Otvorené listy s výhradami napísali riaditeľovi Fondu Jozefovi Kovalčíkovi a predsedovi Petrovi Michalovičovi dve významné kultúrne inštitúcie, a to VŠMU a SNG. Napokon sa ozvali aj zástupcovia kultúrnych inštitúcií, tí však s konkrétnymi pripomienkami.

■ PREČO FOND

Definícia nového subjektu je pomerne stručná: Fond na podporu umenia je verejnoprávna inštitúcia zabezpečujúca podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu, ktorá vznikla na základe zákona č. 284/2014 Z. z. Fond nahrádza podstatnú časť dotáčného systému ministerstva kultúry a je nezávislý od ústredných orgánov štátnej správy, pričom jeho hlavným poslaním je podpora „živého“ umenia a kultúry. Poskytuje finančné prostriedky najmä na tvorbu, šírenie a prezentáciu

Minister kultúry pri prezentácii činnosti Fondu na podporu umenia.

umeleckých diel; podporu medzinárodnej spolupráce; na vzdelávacie programy v oblasti umenia, kultúry a kreatívneho priemyslu; na štipendiá pre fyzické osoby, ktoré sa tvoria či výskumne podieľajú na rozvoji umenia a kultúry.

Modelov na financovanie kultúry sme zažili na Slovensku niekoľko. V deväťdesiatych rokoch to bol Štátny fond rozvoja kultúry Pro Slovakia, neskôr bol zriadený grantový systém riadený priamo MK SR, takže by sa dalo povedať,

že do tretice by sa dielo mohlo podariť.

■ VÝHRADY A NÁVRHY

Zástupcovia kultúrnych inštitúcií na čele s riaditeľkou Medzinárodného festivalu Divadelná Nitra Darinou Károvou iniciovali 14. júna stretnutie so zástupcami MK SR a Fondu na podporu umenia. Predmetom prvého stretnutia na tejto báze boli otázky na tému podmienok a fungovania Fondu sformulované

do dvanástich bodov, z ktorých v skratenej forme najdôležitejších desať uvádzame:

1. Zásadne prehodnotiť aplikáciu nariadení Európskej únie na schému štátnej pomoci kultúre.

2. Zaviesť regulárnu platformu komunikácie medzi Fondom, Ministerstvom kultúry a reálnymi či potenciálnymi poberateľmi grantov. Pravidelný styk s predstaviteľmi kultúrnej obce by mal slúžiť na poskytovanie informácií celému kultúrnemu prostrediu o pripravovaných opatreniach v oblasti podpory kultúry, na výklad nariadení a zásad Fondu, ako aj na spätnú väzbu zo strany subjektov činných v kultúre.

3. Zverejniť koncepciu podpory umenia a kultúry zo strany Fondu a MK SR, zverejniť priority na isté obdobie a základné kritériá na výber projektov v rôznych oblastiach.

4. Zaviesť viacročné granty na podporu projektov istého druhu.

5. Pri nastavení podmienok uchádzania sa o podporu a pridelovanie grantov rozlišovať medzi rôznymi druhmi žiadateľov (príspevkové organizácie, občianske združenia, fyzické osoby a podobne).

6. V intenciách priorít a kritérií vytypovať kľúčové projekty v oblasti umenia a kultúry.

7. Nastaviť pre jednotlivé druhy projektov a typy poberateľov dotácií príbuzné parametre hodnotenia, aby bolo možné porovnávať výstupy.

8. Oddeliť profesijné oblasti – druhy umenia tak, aby bolo možné porovnávať prínos projektu v danej oblasti.

9. Zabezpečiť nielen transpa-

rentnosť a nekonfliktnosť, ale aj rotačný princíp, teda pravidelnú personálnu obmenu pri zostavovaní hodnotiacich komisií.

10. Transparentne informovať verejnosť o objeme financií na kultúru zo štátneho rozpočtu.

■ ZA A PROTI

Dvanásť bodov zástupcov kultúrnych inštitúcií má svoju logiku. Najmä pravidelná rotácia členov jednotlivých hodnotiacich komisií, aby k prípadom, že budú uprednostňovať „svojich“, dochádzalo čo najmenej. Šanca, že dôjde k lobingu, sa tak zmenší, aj keď sa zrejme neodstráni úplne. Azda najdôležitejšia je požiadavka transparentnosti a treba dodať, že musí kráčať ruka v ruke s čo najširšou verejnou diskusiou umeleckej a kultúrnej obce. Azda by stálo za to porozmýšľať nad nejakou formou nezávislej „rozhodovskej komisie“, ktorá by riešila tie najvypuklejšie spory a problémy, pričom by bola zložená zo skutočne rešpektovaných osobností nášho umeleckého a kultúrneho života. Lenže, ak sa už vyrieklo A, tak treba povedať aj B. Fond na podporu umenia môže skutočne efektívne pracovať až v príslušnom legislatívnom prostredí. A na Slovensku ešte stále chýba niekoľko dôležitých právnych noriem. Napríklad zákon o sponzorstve, štatút umelca v slobodnom povolani, zákon o knihe, nehovoriac už o konečnej verzii autorského zákona. Tieto právne normy nám politici sľubujú naprieč politickým spektrom prakticky už od vzniku nášho samostatného štátu, tak by bolo azda na čase začať tie sľuby aj plniť.

Kvalifikovaný sprievodca normami médií

Jaroslav CHOVANEC: Mediálny systém Slovenskej republiky vo svetle práva

KNÍHA TÝŽDŇA

Jaroslav CHOVANEC

MEDIÁLNY SYSTÉM SLOVENSKEJ REPUBLIKY VO SVETLE PRÁVA

(Základné otázky mediálneho práva SR)

Mediá a mediálna komunikácia majú silný, nezanedbateľný vplyv na každodenný život a rozhodovanie jednotlivca i inštitúcií. Ako vlastne vyzerá mediálny systém na Slovensku, aké normy platia alebo by mali platiť pre médiá a komunikáciu?

Existuje množstvo otázok, ktoré súvisia so slobodou prejavu a na ktoré ešte nedávno nebola presná odpoveď. Teraz nás naslovovaný odborník a v mnohom najmä tvorca zákonného rámca Slovenskej republiky v oblasti médií prof. Jaroslav Chovanec vedie po celom mediálnom systéme. Nevyhnutným predpokladom na to je poznať rozdiely medzi vývojom médií v bývalom štátnom útvere a na Slovensku do roku 1989 a na základe toho vidieť náročnosť nevyhnutných zmien. Profesor J. Chovanec je aktívny tvorca nielen zákonného rámca zmien, ale aj vytrvalý propagátor, šíriteľ znalostí a presadzovateľ právneho vedomia v oblasti médií a komunikácie. Dnes zreteľne vidno jeho nezastupiteľnú úlohu v tejto oblasti. Dokumentuje to aj najnovšia publikácia, ktorá je síce veľmi dobrou učebnou pomôckou pre univerzitné štúdiá masmediálnej komunikácie, ale je aj prínosom pre širokú verejnosť.

Je zasväteným sprievodcom po štruktúre nového tlačového zákona, približuje celú pre občana zložitú oblasť nielen práva na informácie, ale aj na ochranu súkromia. Podrobne sa zoznamujeme so štruktúrou kontrolných orgánov médií v Slovenskej republike a s ich možnosťami. Keďže ide o novú prácu, tvorca sa už opiera aj o doterajšiu skúsenosť a prax v médiách, a to tak elektronických, ako aj tlačových. To, že rozoberá problematiku práve z pohľadu ochrany a dodržiavania ľudských a občianskych práv v Slovenskej republike, je mimoriadne cenné. Tejto významnej publikácii preto budeme venovať rozsiahlejšiu pozornosť.

(ddk)

MEDAILÓN

Viacero tvorivých ľudí vytvára doslova umelecké rodiny. V prípade Petra Mikulíka to platí doslova. Brat zosnulého herca Pavla Mikulíka a manžel herečky Zuzany Kocúrikovej je však v prvom rade režisér, ktorý ochutnal aj herecký chlebk a v režisérскеj stoličke sedel nielen v divadle, ale aj vo filme a v televízii.

Režisér so širokým záberom

Peter Mikulík sa narodil 10. júna 1941 v Trenčíne a herecké skúsenosti získaval od detstva ako člen Detskej rozhlasovej dramatickej družiny, kde vytvoril veľa postáv v rozhlasových hrách. Po ukončení strednej školy absolvoval v roku 1963 štúdium réžie na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Štyri roky bol hercom a potom zasadol do režisérскеj stoličky v Činohre Slovenského národného divadla v Bratislave. Už počas štúdií režíroval predstavenia komikov Milana Lasicu a Júliusa Satinského v bratislavskej Tatra Revue a v roku 1966 ich vystúpenia s názvom Večery pre dvoch. S touto hereckou dvojicou spolupracoval ako režisér ich programov aj v Divadelnom štúdiu (Nečakanie či divadelná hra Gavalieri. V roku 1966 sa Peter Mikulík postavil aj pred filmovú kameru v kriminálke Vrah zo záhrobia. V ďalších rokoch režíroval popri divadle aj televízne inscenácie, ktorými štýlovo nadviazal na svoju divadelnú tvorbu a divadelný režijný rukopis. Boli to napríklad Žena z antisvetla (1969), Elektra (1978), Thibaultovci (1982), Radosť žiť (1983), Ideálny manžel (1985), Štúrovci (1991) alebo Jahňa chudobného (1992). Za svoju tvorbu získal aj viacero ocení. Nedávno oslávil režisér Peter Mikulík pekné sedemdesiate piate narodeniny. V mene redakcie mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Odkedy naši predkovia zliezli zo stromov a naučili sa udržiavať rovnováhu na dvoch nohách, furt voľačo vymýšľali. Najprv sa naučili zakladať oheň a vzápätí vymysleli oštep, sekeromlaty a iné zbrane. Jednak aby si mohli zabezpečiť roštenku z mamuta, lebo hypermarkety ešte neboli vymyslené, jednak aby mali čím bachnúť po hlave toho huncúta zo susednej jaskyne, keby im náhodou chcel tú roštenku potiahnuť. Tak ako postupne vymýšľali jednotlivé kultúry, v žiadnej z nich nezabudli vymyslieť opojné nápoje. Inkovia sa dokonca vykašľali aj na koleso, no opojný trúnok

musel byť. Z vykvasenej kukurice, inde z muchotrávok, naši predkovia sa orientovali na med, ale vo výsledku išlo o to, trošku sa po tej neustálej lopote rozjarit'.

Ale vráťme sa k nápojom. Minule mi jeden mladý muž zsvätene rozprával, že v Afrike sa slony s obľubou nafutrujú akými prezretým a čiastočne skvaseným

kde mala uložený v súdkoch kvas. Mladá zvedavá jalovica vošla dovnútra, zachutilo jej, a tak si dožičila. Vyšla na slnko, a tam sa to začalo. Pobehovala ako mladucha

keď sa niekto natrubil, nacecal či nacengal, tak sa po dedine rozprávalo, že bol zrichtovaný ako Bednárkina jalovica. Z toho jednoznačne vyplýva, že nemým tváram alkohol nesvedčí. On nesvedčí ani niektorým ľuďom, ale čo už ako koruna tvorstva narobíme. Aby však majitelia štvornohých miláčikov neprišli skrátka, tak britská spoločnosť Woof & Brew, ktorá už niekoľko rokov úspešne vyrába široký sortiment špecialít pre psíkov, prišla na trh s pivom pre psov. Zatiaľ čo ľudský variant je pre havkáčov vyložené škodlivý, tento je vraj dokonca psiemu zdraviu prospešný. Konečne si budú môcť psíčkári odskočiť s tým svojim Dunčom na jedno orosené. Marek Danko

Opojný nápoje a iné opilecké figle

Ako cválali stáročia, tak si naši pra-pra-pradedovia požívali od Rimanov víno, naučili sa variť pivo a neskôr aj destilovať páleno. Ak máme veriť historikom, že znalosť destilácie k nám prišla od Arabov, tak to bola azda jediná užitočná vec, ktorú od nich máme, len mám pocit, ako keby si v súčasnosti chlapci arabskí prišli do Európy vypýtať za to licenčné poplatky.

ovocím, to sa im v bruchách zmení na alkohol a potom vystrájajú ako fanúšikovia po futbale, ba sú niekedy aj podobne nebezpečné. Keďže sú v Afrike, ráno ani po opicu nemusia ísť ďaleko... Odvetil som tomu junákovi, že to nie je nič nové pod slnkom. Keď som ešte ako chlapča vyrastal u babky na dedine, tak stará Bednárka pravidelne pálievala slivovicu. Raz nechala otvorené dvere do šopy,

pred svadbou, strkala do každého, na koho naďabila, a na ostatných kravách kúsala rozmnožovacie pohyby, teda ako starí vravievali, „nosila sa“. Trvalo to dobrú hodinu, až odkvaela do žihľavy pri plote a zaspala pociťvým opileckým spánkom. Keď sa zobudila, tak sa okamžite hnala k válovi a nevedela sa dopiť vody. Just ako niektorí našinci, keď to preženú s opojnými nápojmi. Odvetdy,

Pár úprimných slov o potomkoch Jozefa Cígera Hronského Matica splnila sen svojho správcu...

Mária MACULOVÁ – Foto: archív SNN

Nadväzujem na článok O bryndzovej nátierke a škole akvarelu v Lujáne v Slovenských národných novinách č. 21/2016 z 28. mája 2016, ktorý o Jozefovi Cigerovi Hronskom napísal diplomat Jozef Sauer. Niektoré publikované údaje v tomto článku považujem za potrebné spresniť. O tom, že starší brat môjho otca Jozef Cíger Hronský založil vo svojom exilovom argentínskom pôsobisku v Lujáne školu maľovania, sme už viackrát hovorili a pomôcky z nej sme priviezli i s jeho pozostalosťou na Slovensko.

Akademický maliar Juan Horacio Scarnato bol jeho najobľúbenejší a najúspešnejší žiak. Sám sa z toho vyznáva, že sa učil maľovaniu u Hronského, o čom sa možno dočítať aj na internete. Fotokópiu repliky Lujánskej Panny Márie, ktorá bola darom pre pápeža, priniesla v roku 1993 i nám dvom neteriam a dvom synovcom Hronského a tiež i po jednom originálnom obrázku z prírody Hronského nevesta Cecilia, keď priviezla jeho telesné pozostatky na Národný cintorín v Martine. To, že Scarnato využil Hronského tvorbu vo svoj prospech, by som sa nikdy neodvážila tvrdiť, ako to píše pán Sauer. Viem, že i keramickú dielňu si založili spoločne a v poslednej chvíli jeho života bol Scarnato u Hronského na návšteve. Práve s ním sa v pohode rozprával, keď ho zastihla náhla príhoda, z ktorej sa ho už nepodarilo zachrániť.

■ TALENTOVANÝ SYN

Juro, syn Hronského, bol veselý mládenec. Tak sa o ňom hovorilo v rodine, spomínali sa

mnohé jeho kúsky zo školy. Po vystaňovaní zo Slovenska už veľa príležitostí na veselosť nemal. Museli stále uvažovať, čo budú robiť, aby prežili. Opravoval hudobné nástroje, šijacie stroje, televízory a neskôr si zarábala aj fotografovaním. Keď nastúpil za návrhára vzorov látok a gobelínov do továrne, kde pracoval aj jeho otec, privyrábala si aj vyučovaním detí v hre na hudobných nástrojoch. Juraj bol výnimočne nadaný hudobník a potvrdilo sa mi to aj pri návšteve v Argentíne, keď jeho manželka Cilka zapla starý prehrávač a my sme sa započúvali do jeho prelúdií, árií z opier i ľudových piesní. Pri stretnutiach Slovákov dokázal rozspievať všetkých prítomných. Pri klavíri bol vždy dlhšie, ako by sa jeho otcovi páčilo...

Aj jeho manželka Cilka má krásny hlas, ktorým jeho hru na klavíri sprevádzala. V ďalekej Argentíne počul tak krásne zahrátú a zaspievanú áriu: „Ja svoje srdce dám len žene tej, ktorú rád mám...“ bol nezabudnuteľný zážitok.

■ SPLATENÁ PŮŽIČKA

Juraj napísal aj knihu svojich veselo-smutných zážitkov z Argentíny. Priviezli sme ju aj s podpismi Slovákov, ktorí sa na jej vydanie podieľali. Fabrikant, ktorý ho zamestnával, si práve u neho objednal dokumentárne fotografie jeho továrne. Jeho deti tiež chodili k Jurajovi na hodiny hudby. Umrel 48-ročný v roku 1970 a v posledných rokoch života, keď bol chorý, skutočne žil v nedostatku. Cilka nám rozprávala, že keď mu chcela kúpiť teplejší kabát, musela prediť bicykel a po jeho smrti i klavír.

Nedostatok však nebol dôsledkom toho, že by bol Jurko alkoholik. Hronskovci dostali pôžičku od Perónovej vlády, z ktorej si v Lujáne postavili skromný domček. Po smrti Cígera-Hronského v roku 1960 pôžička ešte splatená nebola. A keď o desať rokov po otcovi zomrel aj Juraj, Cilka musela splácať túto pôžičku z veľmi nízkej penzie. Podarilo sa im to poslácať a dodnes tam žijú.

Nevesta J. C. Hronského má už osemdesiatosem rokov, v tomto roku ju navštívila aj moja najstaršia vnučka Alenka, ktorá bola v Uruguaji na polročnom pobyte, odkiaľ cestovala do Argentíny autom, čo nie je až také zložitá. Vnučka Hronského Adriana už nežije, umrela v roku 2011 na mozgovú príhodu vo veku päťdesiattri rokov. Mala dve deti – Valériu a Maura. Valéria vyštudovala matematiku a učí ten istý predmet ako pred rokmi jej starý v Slovensku. Pravnučku Mauro zdedil po Hronskom výtvarný talent. Žije v Ekvádore. Je ženatý, jeho manželka je Mexičanka, majú šesťročnú dcéru a v auguste očakávajú ďalšieho potomka rodiny. Po otcovi Jura-

Správca MS Jozef Cíger HRONSKÝ.

jovi zdedil Mauro aj talent a lásku k hudbe. Hrá v kapele.

■ PEVNÁ RUKA

Keď navštívite Dom J. C. Hronského v Martine, medzi inými exponátmi a predmetmi sú tam vystavené aj dva z dovezených veľkých obrazov na vitráže chrámových okien. Dobré sa im prizrite. Každý z nich, ale i ďalších desať z tejto série sú olemované ornamentálnymi rámkami pevnou rukou, a to tak, že ani na dvoch nie sú motívy rovnaké. Hronský výjavy zo života sv. Františka maľoval a Jurko ich lemoval. Dokázal by to, ak by bola pravda, čo o ňom tvrdí pán Sauer?

Keď sme sedeli v Argentíne okolo stola spolu s JUDr. Pavlom Boroňom, Ing. Katarínou Pacnerovou a domácimi, Cilka spomínala na Hronského, všetci sme ho volali starý, nie apko, ako píše pán Sauer. Táto maličkosť by ma nemrzela až na tvrdenie, že Cilka mala ťažké srdce na vlasť svojho svokra. To rozhodne nie je pravda. Hovorili sme o všeličom, čo i uvedení svedkovia – pracovníci MS, môžu dosvedčiť. Cilka bola nesmierne povďačná Matici za to, že sa uskutočnil prevoz telesných pozostatkov Hronskovcov na Národný cintorín, že v ich bývalom dome bola umiestnená prevezená pozostalosť, že MS, ako i Mladé letá znovu vydávajú jeho knihy. Predovšetkým Matica slovenská zaistila dôstojný návrat J. C. Hronského na Slovensko, a to nielen telesných pozostatkov, ale i jeho tvorby a dôstojne očistila jeho meno od nepráv, ktoré v štyridsiatich rokoch šírili, žiaľ, aj jeho spolupracovníci z MS v záujme vlastného prospechu.

POZVÁNKY

- **Zuzana Hlavatá a Štefan Podušek – Dvaja Raci**, D MS Galanta. Výstava potrvá do 30. 6. 2016.

- **Slováci v Rumunsku** – Martin SNM EM. Výstava potrvá do 30. 8. 2016. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/vystava-slovaci-v-rumunsku/>.

- **Zahrajte mi tichučko...** – výstava krojovaných bábik z podtatranského kraja v priestoroch PK v Poprade, Podtatranská ul. 1. Potrvá do 30. 6. 2016. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/zahrajte-mi-tichucko/>.

- **Krása ukrytá v kroji** – výstava v D MS Nitra. Potrvá do 31. 7. 2016. Účasť treba nahlásiť vopred na 0918/113 212 alebo na dms.nitra@matica.sk.

- **Spomienka na 155. výročie úmrtia P. J. Šafárika** – 26. 6. 2016 o 10. h kostol ECAV Kobeliarovo.

- **Tvorivé dielne pre deti** – technika Arttex, maľba na hodváb, keramická dielňa; 6. – 9. 7. denne od 9. do 12. h. D MS Galanta. Vstupné dve eurá na deň.

- **Neogotický kaštieľ** – tvorivé sympóziu pre verejnosť; 11. 7. 2016 o 10. h, Galanta. Projekt TAPI pre Galantu. Bližšie informácie: <http://matica.sk/events/event/projekt-tapi-pre-galantu/>.

- **Odborný terminologický seminár o československom unitarizme** – 28. 6. 2016 o 14. h v D MS v Bratislave. Bližšie info: <http://matica.sk/events/event/dni-milana-hodzu/>.

- **Požitavské folklórne slávnosti, 28. ročník** – Maňa 25. – 26. 6. 2016. Bližšie informácie:

<http://matica.sk/events/event/pozitavske-folklorne-slavnosti-28-rocnik/>.

- **Cyrilo-metodské matičné slávnosti, 5. 7. 2016 16 h Košice, pri pamätníku biskupa Š. Moyzesa v parku pri budove Gymnázia na Šrobárovej ul. Po skončení programu sa uskutoční matičná pochádzka k pamätníku Karola Kuzmányho.**

Dom Jozefa Cígera Hronského v Martine.

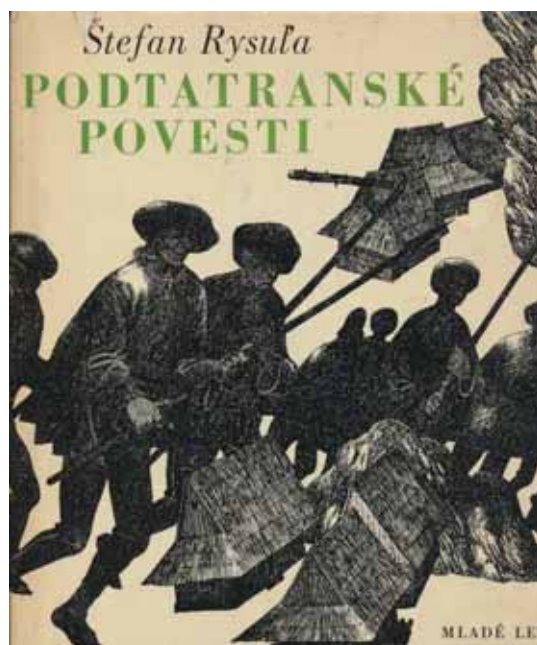
Štyridsať rokov od smrti spisovateľa Štefana Rysuľa Literát, čo bol dušou učiteľom

Ján ČOMAJ – Foto: internet

Ak by chcel niekto podať typický obraz slovenského učiteľa, odovzdaného národu, jeho histórii a jeho deťom, sotva by našiel lepší príklad ako spisovateľa, výtvarného fotografa, etnografa a všestranného publicistu Štefana Rysuľa. Jeho tvorba sa už dostala, žiaľ, do úzadia súčasného čitateľa, napriek tomu si zasluhuje pozornosť, rovnako ako celý jeho plodný život.

Važecké lúky na okraji tatranského lesa, zvažujúceho sa k dedine, sú rajom hubárov a každý druhý železničiar v okolí Tatier pochádzal z Važca – aj Štefan sa narodil v železničiarkej rodine, na samom začiatku 20. storočia. Základnú školu vychodil doma, učiteľský ústav v Spišskej Novej Vsi a keď bola prvá svetová vojna na svojom krvavom konci, po maturite nastúpil za redakčného eléva deníka Slovenská politika. Redakciu bola v Prahe, mládenca však ťahalo nazad k jeho milovaným Tatrám. Vzdal sa teda novinárskej kariéry, hoci písať do novin nikdy neprestal, a rozhodol sa pre povolanie, na ktoré sa pripravoval – išiel učiť. Ako to už bývalo zvykom, v mladých rokoch musel vyzametať štvoro či päťro ľudových škôl v okolí, vždy však s Tatrmi na dohľad. Musel ich mať veľmi rád. Svedčí o tom množstvo umeleckých fotografií, ktoré za svojho života nasnímal – z važeckých lúk, z tatranských

roklín i ťažko dostupných výšin, mnohé sa našťastie dodnes zachovali.

novinových článkoch s tatranskou problematikou – prírodopisných, etnografických, historických, vrátane návratov do minulosti Tatier, aj jeho podnetov pre rozvoj našich veľhôr. A publikoval často, pred druhou svetovou vojnou v Krásach Slovenska, Cirkevných listoch, matičnej tlači, po vojne najmä v Kultúrnom živote. O vzťahu k Tatrám napokon presvedčivo vypovedá Rysulov dom, ktorý si vymuroval na vršku, rovno oproti štítu Kriváňa; keď sa postavil k oknu, mal ho akoby na dosah.

Keď po štyridsiatke diaľkovo absolvoval aj vysokú

Spisovateľ Štefan RYSULA.

školu – pedagogickú fakultu v Banskej Bystrici, pár rokov bol školským inšpektorom, ale detská vrava a krása Tatier ho prilákali späť do podtatranských škôl.

Ako prozaik debutoval v roku 1933 knihou siedmich poviedok Zavial vetrik. Námet pre nasledujúci román Milosť (1940) čerpal z ľudovej povesti o sedliackom povstaní v medzitým zaniknutej podtatranskej dedinke Šoldovo. Už rok na to mu vyšla veľká autobiografická próza o rodine železničného vartáša pod titulom Boží obľúbenci. Drámu a utrpenie drobných dedičanov počas Rákociho povstania zobrazil v ďalšom románe Chodníčka nevieme. Osobné zážitky zo školy mu boli námetom pre román Lúče

v Tmách, ten už vyšiel po druhej svetovej vojne. Literárne spracoval námety z bohatých folklórnych tradícií svojho rodiska v krátkych prózach Život a pieseň podtatranského Važca (1960). Reformy Jozefa II. a odraz jozefínskej doby na živote jednej z podtatranských dedín – Pribyliny – sú obsahom jeho posledného románu Smutné svitanie (1971). Ľudová slovesnosť ho inšpirovala k ďalším knihám, skôr etnologickým ako literárnym dielam – časť z nich vyšla už po jeho smrti: Čo bolo na dne kufra, Podtatranské povesti, Čaro porekadiel, Podtatranské obrázky a Vrchárske rapsódie. Čitateľa doslova očarí bohatstvo jeho slovníka, melodickosť jazyka, jemná lyrika, harmónia viet. Už len preto sa oplatí k Rysulovi vrátiť, pre mladých spisovateľov a etnológov, povedal by som, povinne.

V staršom veku, keď už bol na dôchodku, spravoval Pamätný dom Jána Hálu vo Važci, byt a ateliér českého kresliara a maliara, ktorý celý tvorivý život prežil pod Tatrmi a pri 95. výročí Rysulovho narodenia otvoril tu aj jeho pamätnú izbu. Ak pôjdete najbližšie smerom na Tatry, zbehnite z diaľnice ten kilometrik – dva do Hálovo domu. Stojí to za to. Nájdete tu Hálovu malú galériu i pôsobivú expozíciu jeho niekdajšieho správcu, neprávom zabúdaného slovenského lyrika v próze, grafika, fotografa a najmä milenca Tatier Štefana Rysuľa.

Konali sa ďalšie snemy Matice

Spracoval Emil SEMANCO

„Milujte krásu, vzlet, vysoké mysle, slobodu ducha, činy neodvislé.“
Svetozár Hurban Vajanský – zvaný aj „Patriarcha Slovákov“

V matičnom roku storočnice Svetozára Hurbana Vajanského sa začiatkom júna uskutočnili ďalšie krajské snemy Matice slovenskej. Delegáti z Košického a Trenčianskeho kraja hodnotili uplynulé štvorročné obdobie, volili nové riadiace orgány a formovali matičné štruktúry na plnenie prijatých úloh v ďalšom období.

Delegáti Krajského snemu Matice slovenskej Košického kraja sa na svoje rokovanie zišli v kongresových priestoroch hotela Družba v Michalovciach, kde ich po spoločne zaspievanej štátnej hymne privítal a pozdravil primátor mesta Viliam Záhorčák, ktorý je aj podpredseda Miestneho odboru Matice slovenskej. V príhovore poukázal na to, aké je aj v súčasnosti a terajšej spoločnosti dôležité postavenie a miesto najstaršej národnej inštitúcie.

■ HORIEŤ ZA PRAVDU...

Druhý podpredseda Matice slovenskej Marián Gešper po pozdravných slovách a poďakovaní za vykonanú prácu v uplynulom období začal delegátom zdarný priebeh rokovania. V slávnostnej časti snemu pozdravili delegátov a hostí z matičného ústredia učiteľia a žiaci Základnej umeleckej školy na Ulici M. R. Štefánika v Michalovciach piesňami od Mikuláša Schneidera-Trnavského a Marián Gešper spoločne s riaditeľom členského ústredia Martinom Fejkom odovzdali matičné ocenenia a vyznamenania. V pracovnej časti päťdesiatšesť prítomných

Delegáti Krajského snemu MS Košického kraja rokovali v Michalovciach.

delegátov schválilo správu o činnosti Krajskej rady aj ďalšie dokumenty a doklady o činnosti organizácie. Vo voľbe predsedu a členov KR väčšinou hlasov opäť za predsedníčku zvolili Zlaticu Halkovú; v štrnásťčlennej KR majú v zmysle stanov MS zastúpenie všetky okresy Košického kraja. V diskusii sa hovorilo o aktuálnych problémoch a ďalšom smerovaní matičnej činnosti v kraji. V závere rokovania

delegáti schválili uznesenie. Snem svojim príhovorom rámcovovala nová predsedníčka KR, ktorá vo svojom mene i v mene zvolených členov KR poďakovala za dôveru. Rokovanie snemu ukončili delegáti zaspievaním matičnej hymny Kto za pravdu horí.

Delegáti matičného snemu v Trenčíne rokovali Kongresovej sále úradu TSK. Ako hostia sa na ňom zúčastnili riaditeľ úradu TSK Juraj

Gerlici, primátor mesta Partizánske Jozef Božik a za ústredie MS predseda Marián Tkáč a ďalší matiční činovníci.

Ako odznelo v príhovoroch, Matica slovenská má poslanie i povinnosť pripomínať osobnosti a udalosti našich dejín a musí sa zamerať na budúcnosť, najmä na mladú generáciu tak, ako sme to napísali do titulku tohto článku: S koreňmi v minulosti, ale s pohľadom upretým vpred!

V tomto duchu primátor J. Božik pripomenul troch významných dejateľov Trenčianskeho kraja – Ludovíta Štúra, Milana Rastislava Štefánika a Alexandra Dubčeka a obrátil sa na matičiari, aby v spolupráci s novou Spoločnosťou M. R. Štefánika, ktorej je predsedom, zorganizovali na budúci rok celonárodné oslavy.

■ POKLAD V NÁRODE

Riaditeľ Úradu TSK Juraj Gerlici adresoval delegátom snemu tieto uznanlivé slová: „Pomáhate nám nezabudnúť, kam patríme, odkiaľ pochádzame, aké poklady v našom národe máme, ale aj pohostinnú a dobrosrdečnú národu našich predkov – Slovákov. Preto by som vám chcel veľmi pekne za vašu prácu a poslanie, ktoré šírite, poďakovať a popriať vám konštruktívne rokovanie v príjemnej atmosfére.“

Predseda MS Marián Tkáč zhodnotil súčasný stav MS, naznačil jej smerovanie i potreby a zdôraznil, že Matica potrebuje zjednotenie, akcie-schopnosť a nepotrebuje zlobu, nenávisť, závisť a intrigy.“

V slávnostnej časti rokovania predsedníčka KR MS Ružena Hro-

mádková spolu s riaditeľom D MS Vlastimilom Uhlárom odovzdali pamätne listy Krajskej rady MS primátorom miest za záslužnú pomoc pri napínaní programu MS aj dlhoročným a aktívnym matičiariom. Cenu predsedu Matice slovenskej Pamätný list dostali: Ing. Ján Havalec, CSc., Ľudmila Palcutová, ThDr. Samuel Mišiak. Medailou predsedu MS poctili JUDr. Otta Gátu a Ľudmilu Pavlíkovú. Zlatou medailou Matice slovenskej vyznamenali Mgr. Ruženu Hromádkovú, Ing. Miroslava Borcovana, Ing. Stanislava Zameca a bronzovými medailami Mgr. Mariana Lacka, Mgr. Zuzanu Skrúcanú. Slávnostnú časť snemu ukončil evanjelický zbor Zvon hymnickou piesňou Aká si mi krásna, ku ktorému sa pridali aj všetci účastníci snemu.

V pracovnej časti snemu po schválení procedurálnych formalít zaznela správa o činnosti KR MS v rokoch 2012 – 2016 a zámeroch matičného hnutia v Trenčianskom kraji v rokoch 2016 – 2020. Konštruktívna diskusia vyústila do jednoznačných názorov na poslanie a smerovanie MS aj do odporúčaní pre uznesenia, ktoré snem následne schválil.

Vo voľbách do orgánov krajskej organizácie sa novým predsedom stal PaedDr. Martin Vaszarab. V závere snemu sa riaditeľ ČU MS a riaditeľ D MS poďakovali Ružene Hromádkovej za dlhoročnú prácu na predsedníckom poste v KR. Novozvolený predseda v príhovore nadviazal, že bude pokračovať v dobrých tradíciách práce KR a s plnou zodpovednosťou sa venovať matičnému životu v kraji. Snem ukončili delegáti matičnou hymnou Kto za pravdu horí.

Už piaty rok piesňou bojovali proti rasovej neznášanlivosti

Veľký matičný sviatok v malebnom Jasove

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

Už piaty ročník krajského matičného festivalu Jasovský zlatý slávik sa uskutočnil v tejto malebnej obci juhozápadne od Košíc. Hlavnými organizátormi podujatia, ktoré je od svojho založenia zamerané na odsúdenie prejavov rasovej diskriminácie, sú Matica slovenská, zastúpená svojimi miestnymi odbormi v Jasove a Košiciach-Myslave, domáca ZŠ Jasov, Obecný úrad v Jasove a odbor školstva Okresného úradu v Košiciach.

Ocenení speváci a speváčky rôznej farby pleti z obidvoch krajov východného Slovenska s hodnotnými knižnými publikáciami MS a farebnými diplomami MS.

Po výberových kolách na jednotlivých základných školách prišlo do Jasova pol stovky talentov z majoritnej spoločnosti aj rómskych detí z celého Košického kraja. Unikátne podujatie otvoril jeho zakladateľ, predseda MO MS v Košiciach-Myslave František Mrva. Súťažiacim sa pripravili aj vedúci odboru školstva OÚ v Košiciach Ing. Jozef Javorka, CSc., a riaditeľka školy v Jasove PaedDr. Alžbeta Mačatová. Táto obetavá matičiarka, ktorú nedávno opäť zvolili do čela tejto školskej inštitúcie so špecifickým vzdelávacím i s výchovným zameraním, s kolektívom pedagógov má nemalú zásluhu na príprave a zdarnom priebehu festivalu. Svojou návštevou ho poctil aj štátny tajomník Ministerstva školstva SR Mgr. Peter Krajňák. Zaujímalo sa tiež o vyučovací proces a mate-

riálne vybavenie jasovskej školy, ktorú v drvinej väčšine navštevujú deti zo znevýhodneného sociálneho prostredia.

Veľký počet súťažiacich v Jasovskom zlatom slávikovi „zamestnal“ dve erudované odborné poroty pri výbere tých najlepších, keďže kvalita speváckych výkonov bola aj tohto roku mimoriadne vysoká, ktorých odmenili hodnotnými knihami Vydavateľstva MS a farebnými diplomami Matice slovenskej. Ďalšie ceny do súťaže venovali predseda MS Ing. Marián Tkáč, PhD., starosta obce Jasov Ing. Gabriel Nagy, generálny riaditeľ firmy Lynx, s. r. o., Košice Ing. Robert Kollár a zakladateľ matičného festivalu František Mrva.

V prvej i druhej kategórii sa porotcovia rozhodli udeliť až po dve prvé miesta. Získali ich Vanesa Sivá-

ková zo ZŠ Kružlová pri Svidníku a Alexandra Jevčáková zo ZŠ Bernolákova, Vranov nad Topľou (I. kategória) a Dan Okolicsányi, ZŠ Medzev plus Cena starostu obce Jasov, Olga Žigová, ZŠ Jasov plus Cena starostu obce Jasov. Prvenstvo získalo aj duo Juraj Dzurik a Ľubomír Kompuš zo ZŠ Medzev. Ďalšie talentované deti odmenili Cenou poslancu NR SR doc. D. Čaploviča. Zoznam všetkých ocenených je na webovej stránke Matice slovenskej, keď si kliknete na Košický kraj.

Veľkú vdaku za pomoc festivalu si zaslúži aj starosta Jasova Ing. Gabriel Nagy, ktorý sa s obecnou samosprávou tiež pričínil o hladký priebeh tohto náročného matičného podujatia, ktorý, ako sa zdá, má v Jasove hlboké ľudské i festivalové korene.

Slovenská národná knižnica opatruje trisťtisíc historických tlačí

Mladí polygrafi na poučnej exkurzii

Polygrafi zo Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Martine sa zúčastnili na odbornej prednáške o historických knižničných fondoch na Slovensku v Slovenskej národnej knižnici, počas ktorej im Mgr. Janka Cabadajová priblížila, čo vlastne je historický knižný fond a aká je jeho situácia u nás, legislatívu, ktorá tento pojem na Slovensku definuje i chráni, a tiež jeho špecifiká v porovnaní s ostatným svetom.

Slovenská národná knižnica spravuje trisťtisíc starých tlačí, z toho štyridsaťdvatisíc zväzkov zapísaných v ústrednej evidencii historických knižničných fondov (HKF), čo je ekvivalent národnej kultúrnej pamiatky. Najväčšie sú prvotlače – inkunábuly, tlače zo 16. storočia, šľachtické, kláštorne a spolkové knižnice a špecifikum tvoria osobné knižnice, ktoré sa do SNK dostali rôznymi, neraz dobrodružnými cestami.

Študentov SOŠ – budúcich polygrafov alebo pracovníkov v príbuzných odboroch, zaujali najmä inkunábuly, ich tlač, úprava, výzdoba a v súčasnosti ich ochrana. Pre knihárov, grafikov a tlačiarov na špecializovaných pracoviskách SNK pripravili ukážky kvalitne zreštaurovaných tlačí a vzácné tlačie zviazanej v netradičných väzbách. J. Cabadajová demonštrovala na ukážkach, že krásna kniha závisí aj od citu knihára, ale i reštaurátora, ktorý konkrétnu knihu reštauruje.

S veľkým zaujím si martinskí „soškári“ pozreli ešte ručne písané knihy, Schedelovu kroniku, ktorá je najilustrovanejšia kniha vo fonde 15. storočia so 645 pôvodnými,

ručne kolorovanými drevorezovými ilustráciami – autorom časti z nich bol aj mladý Albrecht Dürer, tiež vzácny herbár z roku 1484 s rukopisnými poznámkami obsahujúcimi popis jednotlivých rastlín a ich využitie a Bardejovský katechizmus z roku 1581 – prvú knihu v slovenskom jazyku (vo východoslovenskom nárečí) z tlačiarne Dávda Gutgesela v Bardejove.

Tematická exkurzia v priestoroch Slovenskej národnej knižnice ponúkla, podľa slov samotných študentov, silný zážitok a po odbornej stránke poznanie zaujímavých faktov z histórie knižničtva od stredoveku. Budúci polygrafi na konkrétnych exponátoch pochopili veľkosť a význam Gutenbergovho objavu, ktorý umožnil knihy, ktoré sa predtým prepisovali ručne, tlačiť. Dovtedy veľmi drahé knihy zlacneli a v Európe už v 15. storočí nastal vek informačnej explózie. Napriek súčasnej dominancii internetu a informácií na sociálnych sieťach študenti pochopili, že šírenie vzdelania a múdrosti ľudí stále je kniha.

Emília KRÁLOVÁ

ČITATEĽSKÁ SŮŤAŽ

Vážení čitatelia, pred hlavným náporom letných dovoleníek vám dávame ešte jednu príležitosť pribaliť si do batožiny na cestu za nevšednými zážitkami a za potrebným oddychom aj peknú knihu. Z bohatej ponuky tém a zaujímavostí v tomto vydaní Slovenských národných novín

sme nateraz vybrali túto otázku:

• Aké výročie v tomto roku oslávil najstarší literárny festival v Martine?

Svoje odpovede s označením Čitateľská súťaž nám posielajte na adresu redakcie uvedenú v tiráži našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Exit

Brexit prešiel, aj keď už bolo počuť, že definitívne slovo bude mať britský parlament či (anglická) kráľovná...? Uvidíme. Určité sily vo Francúzsku však chcú Frexit, špekulujú Holanďania... Ozaj, ako by sa volal slovenský odchod z Európskej únie? Sexit?

Slovensko ako také, teda okrem oficiálnych miest a médií, si žije svojím spôsobom. Naš zdravý vidiek organizuje každý víkend desiatky akcií, z ktorých si človek nevie vybrať. Kam ísť teraz a kam nabudúce?

Odhaliť sa pamätníky – ako sme napríklad odhalili a aj posvätili pomník vzácného Malženičana Alexandra Alagoviča, a to za účasti cirkevných, samosprávnych i matičných predstaviteľov. A tu treba pripomenúť meno Peter Macho, meno malženičského podnikateľa, ktorý v súvislosti s Alagovičovým pamätníkom, ale aj so všetkým, čo s tým súvisí, predĺžil tradíciu mecénov, ktorí v našej minulosti stavali kostoly, podporovali učencov a umelcov. Aj jeho zásluhou zdobí dnes Malženice zaujímavý pamätník, ktorý vyformoval majster Gábrík. Ten Gábrík, ktorý vyhral aj matičnú súťaž na pamätník Cyrila, Metoda a Gorazda pre naše hlavné mesto. Akurát že v našom hlavnom meste nežije nijaký Peter Macho...

A dejú sa aj iné veci. Folklórne akcie – a to napriek neprajnosti Fondu umenia, ktorý rozdeľuje balík štátnych peňazí pre kultúru a umenie tak, ako rozdeľuje, spomienky na rodákov, akcie na počesť trochu aj zabúdaných osobností z politickej minulosti Slovenska – povedzme akcia na pôde Národnej rady SR na počesť jedného z prvých predsedov Slovenskej národnej rady Matúša Dulu.

A pokračujeme aj v tvorbe krátkych matičných videofilmov, ktoré mnohí považujú za dobrý nápad. A obdivujeme maďarských športovcov, ktorí spievajú ich hymnu s pravicou na srdci...

Ale občas sa aj trieme od strachu... Z čoho? Pred čím? Akoby sme mali povinnosť vtlačať do našich myslí príšery, ktoré vari neexistujú. Koho z nás ohrozuje ruská propaganda? Máme zakazovať čo i len písať ľudom, ktorí majú odlišný názor ako my? Porazme ich argumentmi, a nie zákazmi!

Mám už relatívne dosť rokov na to, aby ma neznepokojovali nedemokratické pokusy o reguláciu myslenia a konania ľudí. Lebo platilo, platí – a aj bude platiť? – že sloboda sa začína a končí tam, kde sa začína a končí možnosť hovoriť pravdu?

Kráľove Šahy – súťažná prehliadka v prednese štúrovskej poézie

Deviatykrát za dvadsať rokov

Imrich BELLUŠ, autor projektu súťaže

Prvé Kráľove Šahy, celoslovenská súťaž v prednese poézie a prózy štúrovcov, sa uskutočnili v roku 1996. Organizátori sa už vtedy neobávali, že sa nepodari vytvoriť tradíciu. Dúfali, že podmaňujúca poézia veľkánov našej krásnej literatúry a poézie sa „ujme“ aj u súčasnej mladej generácie a budú v ich stopách pokračovať. A nesklamali sa. Na Základnej škole Janka Kráľa v Šahách sa 10. júna tohto roku opäť otvárali brány recitátorom zo všetkých kútov Slovenska – deviatykrát za dvadsať rokov.

Od roku 1996 sa stali Kráľove Šahy renomovanou súťažou recitátorov a divadelníkov.

Riaditeľ školy Mgr. Jozef Šuchter a predsedníčka MO MS Viera Žilíková najprv odhalili pamätnú tabuľku Jankovi Kráľovi pri príležitosti 140. výročia úmrtia tohto vynikajúceho štúrovského básnika. Do Šah na IX. ročník tohto biennale prišlo takmer sto recitátorov z Košíc, Bratislavy, Devína, Levíc, Nových Zámok, Veľkých Kapušian, Nitry, zo Žiliny, z Vrábne, Tepličky nad Váhom, Hriňovej i zo Smoleníc a, samozrejme, zo Šah, aby predniesli ukážky z poézie a prózy štúrovcov. Súťažili v štyroch kategóriách. Najpočetnejšie

bola zastúpená kategória zborových recitácií a zhudobnených a dramatizovaných pásem, v ktorej nebola núdza o moderné, inovatívne prístupy. Potešiteľné je, že na podujatí sa pravidelne zúčastňujú aj žiaci zo základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, ktorí si aj takto zdokonaľujú slovenčinu a prejavujú záujem o klasickú slovenskú literatúru. Súťažia v osobitnej kategórii.

V kategórii A 1 bolo poradie: 1. Monika Nagyová, ZŠ a MŠ, Smolenice; 2. Tobiáš Lupták, ZŠ Teplička nad Váhom; 3. Samuel

Krchňák, Súkromná ZŠ, Devín. Cenu poroty v tejto kategórii si odniesla Vivien Gazdíková, ZŠ JK, Šahy. V kategórii A2 porota prireкла prvenstvo Lei Gálovej zo ZŠ sv. Vojtecha Vrábne, druhé miesto Michaela Hajdúovej zo ZŠ Školská 14, Levice a tretie miesto Eve Sitárovej zo ZŠ Staničná, Košice. Cenu poroty získala Ema Chvojková, ZŠ Pri Podlužianke, Levice.

V B kategórii bolo poradie: 1. Karín Andrášiková, gymnázium Nové Zámky; 2. Petronela Brotková, Gymnázium sv. Vincenta de Paul, Levice; 3. Edita Rezešová, Gymnázium Komenského, Košice.

C kategória: 1. Margaréta Pálinská, Gymnázium s VJM, Šahy; 2. Dávid Strýčko, Katolícka spojená škola s VJM, Šahy; 3. Zuzana Gajdác, ZŠ L. Pongrácza s VJM, Šahy. Cena poroty: Zsolt Szöllösi, ZŠ L. Pongrácza s VJM, Šahy.

E kategória: 1. Divadelný súbor Kredenc, ZŠ Pri Podlužianke, Levice; 2. Divadelný súbor Bastriguly, ZUŠ Nové Zámky; 3. Súbor Kremeň na ceste, ZUŠ Levice. Cena poroty: Michaela Šuchterová ZŠ J. Kráľa, Šahy

Najbližšie Kráľove Šahy sa uskutočnia v roku 2018. Organizátori sa už na ne tešia.

Matica slovenská

podľa ustanovení Zásad výberových konaní na vedúce funkcie pracovísk, útvarov a ústavov Matice slovenskej zo dňa 1. 2. 2014

v y h l a s u j e

výberové konanie na miesto vedúceho zamestnanca

Obsadzované miesto: riaditeľ Domu Matice slovenskej
Miesto výkonu práce: Matica slovenská, Jarkova 2, 080 01 Prešov

Náplň práce: riadenie Domu Matice slovenskej (ďalej iba D MS) ako samostatného profesionálneho, výkonného, metodického a odborného pracoviska s právnou subjektivitou na vymedzenom území, ktoré plní kultúrne a spoločenské ciele voči členskej základni, ale aj širokej verejnosti. Predovšetkým zabezpečuje systematickú starostlivosť o rast členskej základne, vytváranie podmienok na zakladanie a rozvíjanie činnosti MO, ZO, VO a OMM, propagáciu Matice slovenskej prostredníctvom tlačovín a výrobkov, napomáha dodržiavanie platných zákonov v oblasti upevňovania slovenskej štátnosti, používane štátnej symboliky a jazyka, ochranu a rozvíjanie slovenskej kultúry i duchovného života národa. Zabezpečuje dodržiavanie finančného rozpočtu MS a využívanie grantového systému s cieľom finančného zabezpečenia činnosti D MS. Spolupracuje s orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy, kultúrnymi inštitúciami, so školami, s neštátnymi i s mimovládnyimi organizáciami a s ďalšími organizáciami v územnej pôsobnosti. Pripravuje ročné hodnotiace správy, rozbor činnosti a rozpočtu D MS, spolu s Členským ústredím MS koordinuje celkovú činnosť D MS, predovšetkým pri realizácii projektov na regionálnej úrovni. Nesie zodpovednosť za plnenie spoločenského poslania D MS v zmysle zriaďovacej listiny D MS, zabezpečuje úlohy určené príslušnými zákonmi a základnými dokumentmi MS, zodpovedá za hospodárenie D MS a za starostlivosť o zverený majetok. Komplexne riadi a vyhodnocuje práce podriadených pracovníkov.

Požiadavky na uchádzača:

- vysokoškolské vzdelanie I. stupňa
- odborná prax v kultúre vítaná
- profesionálne vystupovanie, prezentačné, riadiace a organizačné schopnosti
- samostatnosť, rozhodnosť, zodpovednosť, dynamickosť
- potrebná gramotnosť PC na používateľskej úrovni
- znalosť cudzieho jazyka vítaná
- vodičský preukaz sk. B
- členstvo v Matici slovenskej

Termín nástupu: dohodou

Informácie pre uchádzača: Písomnú prihlášku do výberového konania spolu s profesijným životopisom, motivačným listom, koncepciou riadenia a činnosti D MS v Prešove, dokladom o najvyššom dosiahnutom vzdelaní, výpisom z registra trestov nie starším ako tri mesiace a s písomným súhlasom so spracovaním osobných údajov treba na ciele výberového konania zaslať najneskôr do 6. 7. 2016 na adresu: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin alebo osobne v podateľni na uvedenej adrese, pod značkou: „Výberové konanie Dom MS Prešov“.

Kontaktná osoba: Bc. Eva Farkašová, tel: 043/381 2820
V Martine 15. 6. 2016

Ing. Marián Tkáč, PhD., v. r.,
predseda MS

PRIPOMÍNAME SI

2. júla
– sedemstoštyridsaťpäť rokov, čo nám Česi vrátili okupované hrady a mestá na západnom Slovensku, uhorský kráľ Štefan V. musel však za to dať Čechom dnes rakúske kraje Štajersko a Korutánsko, ktoré dovtedy patrili Uhorsku (1271)

– sedemdesiat rokov, čo sa začala predohra tzv. Víťazného februára – v roku 1946 vymenoval prezident Beneš novú vládu, vedenú Klementom Gottwaldom, v 26-člennom kabinete bolo sedem Slovákov

3. júla
– dvestošesťdesiatpäť rokov, čo nemecký cisár a manžel rakúsko-uhorskej panovníčky Márie Terézie František Lotrinský navštívil Banskú Štiavnicu a zdržal sa tu jedenásť dní; osobne navštívil niekoľko baní a závodov na úpravu rúd, potom odcestoval do Kremnice (1751)

– pred sedemdesiatimi rokmi (1946) podpredseda vlády Zdeněk Fierlinger požiadal Svätú stolicu, aby odvolala z funkcii slovenských biskupov Andreja Škrábika, Jána Vojtašáka, Michala Buzulku a Eduarda Něcseya pre kolaborovanie s fašizmom; Vatikán žiadosť odmietol, režim začal proti nim nezákonné procesy

4. júla
– pred štyridsiatimi rokmi zomrel spisovateľ Štefan Rysula (1900 – 1976); pripomeňme si jeho romány Milosť, Boží obľúbenec, Lúče v tmách, Smutné svitanie a i.

5. júla
– herec Ľuboš Kostelný má tridsaťpäť rokov

6. júla
– pred sedemsto piatimi rokmi exkomunikoval Vatikán slovenského oligarchu Matúša Čáka Trenčianskeho pre „spunosť a útok na Budín“ (1311)

– päťstoštyridsať rokov od smrti matematika a astronóma, profesora bratislavskej Akademie Istropolitany Jána Regiomontana Mullera (1436 – 1476)

7. júla
– pred sedemdesiatimi rokmi schválila česká národnosocialistická strana tajné Memorandum o Slovensku (1946): plán vymazania slovenského národa do konca 20. storočia duchovnou asimiláciou, masovým premiestňovaním do oblastí, odkiaľ vyhnali státisíce rodín nemeckého pôvodu, do ostravsko-karvinských baní, na budovanie Prahy a českej infraštruktúry, rušením alebo čechizáciou slovenského školstva, českí mládenci mali rukovať len na Slovensko a slovenskí do Česka atď.

– pred štyridsiatimi rokmi nastúpil za predsedu Slovenskej národnej rady Viliam Šalgovič (1976), dovtedy predseda Ustrednej kontrolnej a revíznej komisie ÚV KSS a hlavný „čistič“ strany a spoločnosti od „kontrarevolucionárov“ a „pravicovo-oportunistických živlov“, na čele SNR bol až do decembra 1989, v januári 1990 sa obesil

– sto rokov od smrti Teodora Ortvoja (1843 – 1916), autora sedemdielnych dejín Bratislavy, v novodobej jazykovej úprave ich pred niekoľkými rokmi vydalo vydavateľstvo Marenčin PT v úspešnej edícii o zaujímavostiach z histórie nášho hlavného mesta

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.